

JOSEF JUNG MANN

Překlady

II

ATALA — PULPIT — MESIÁŠ
ELEGIE NA HROBKÁCH VESKÝCH
LENKA — PÍSEŇ O ZVONU
HERMAN A DOROTA — ÚNOS ZE SERAILU
SLOVO O PLUKU IGOROVĚ
Z ANTHOLOGIE ŘECKÉ A JINÉ PŘEKLADY

Praha 1958

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ KRÁSNÉ LITERATURY,
HUDBY A UMĚNÍ

ATALA

ANEB

LÁSKA DVOU DIVOCHŮ NA POUŠTI

Přeloženo

z francouzského do českého jazyka

^{a2} Tento spis pana F. Chateaubrianda jest malá částka většho spisu: *Le génie du christianisme, Duch křesťanstva*. Spisatel vydal jej obzvláště a zdá se, že považuje Ataly za nejvýtečnější dílo své. Z obšírné jeho zprávy položíme sem jediné to: Chtěje psáti hrđinskou báseň o člověku přirozeném, vyvolil sobě za předmět porážku Natchezů od Frankův l. 1727^a. Aby ale něco hodného vyvedl, následuje Homéra, navštívil okolo l. 1789 ty země, v kterých ta dějina se sběhla. Básně předsevzaté nevyvedl sic, ale Atalu, kteráž toliko episodou tamté býti měla, vyhotovil, na větším díle v samé Americe, v katřích divochů, odkud bezpochyby péro jeho tolik živosti a pravdy nabylo. | Jest Atala báseň popisovací, odpolu dramatická, a má naschvál to starožitné rozdělení v úvod, vypravování a závěrek. Jako hlavní osoba té básně, tak i ony Šakty a Aubrya misionáře vymyšleny jsou, jednak mnoho pravdivého vmišeno. Pravda jest, praví skladatel, že byl jakýs divoch na galejích a u dvora Ludvíka XIV.; pravda, že jistý misionář francouzský učinil ty věci tuto povídané; pravda, že divochové nosí kosti otcův svých a vystavují děti na větvoví stromů atd. —

Není snad ve světě knihy, ana by s tak nerovnou pochvalou přijata byla jako tato. Když vyšla, tu co o nějakém plodu milostek^b o ní ^{a3} mluveno; brzy jiní hlasové, že plna ka|pucinád^c jest, zazněli. Pravda jest uprostřed, praví jenaický recensent Nov. lit. 1803,^d který nestranně i slabosti i okrasy knihy té odslonil. Tvrdý zajisté soud jest annalisty rakouského (v Jul. 1804), který potupně o tom spisu rozpráví. Myslím, že chvalné jeho po celém světě křesťanském přijetí, za kteréž vedle paterého v brzkém času vydání trojí do vlašiny, jedno do němčiny a dvojí do ruského jazyka přeložení nejjistější jest rukojmě, živý, jakýmsi milostným zármutkem promíšený cit a to sličné pustého a jako původního světa vymalování, kterým, zdá mi se, nemálo vděku přidal skladatel spisu svému, mne dosti vymluvena učiní pp. vlastencům mým, že tím neposledním kví|tkem literatury francouzské naši českou zahrádku okrásiti jsem neostýchal se.

Razeno mi od zkušených některých pp. vlastenců a přátelů mých, abych slove jiným Slovanům nežli Čechům známější, jako jsou: tklivost, záliv, vějíř atd., v pouze česká proměnil. Kteréž dobře míněné rady že z důležitých příčin, jimiž se jinde ohraditi mím, uposlechnouti nemohu, tu prostřední jsem vyvolil cestu, že každé pozatmělejší slovo dole vysvětlil jsem.

Překlada tel |

^{a4} Francie měla jindy v Americe půlnoční rozlehlou¹ říši, vztahující se od Labradoru až ku Floridě a od pomoří atlantského až k jezerům nejzážším Kanady horní.

Čtyry valné řeky, berouce na týchž horách počátek svůj, dělily nesmírné ty končiny: řeka sv. Vavřince, traticí se na východ do téhož jména zátoky; tok Západní,^a an do moří neznámých vnáší vody své; Burbon,^b padající od poledne k půlnoci do zálivu^a Hudsonského, a Mešasebé^c, ana sstoupivši od půlnoci na poledne, pochovává se v zátocce Mexikánské. |

⁸ Poslední řeka, běžící dále pěti set mil, svlažuje rozkošnou krajinu, obyvatelstvu Spojených zemí Novým Edenem nazývanou, již Francouzové zanechali toho liběznějšího jména Luiziana. Na sta jiných řek, podrobených Mešasebi, Mizuri, Illinois, Akanza, Ohio, Vabach, Tenáz,^d roztučňují svým ji bahnem a zúrodňují vláhami svými. Kdy se všechny tyto proudy povodněmi naduly zimními, kdy bouřky celá mejta lesů vyvrátily napořád, shromáždí věk u veškerých pramenů stromy vykořeněné. On je lianami^a slučuje a klejuje třítím,^e on vysazuje křovinami a vstrká na vody dílo své. Po rozpěněních vezouce se vlnách sstupují ty vory k Mešasebi odevšad. Zmocnivši se jich řeka stará pudí k ústí⁴ je svému, ⁹ nové plíci zakládáti rámě. Onde i onde povyšuje ohromný⁵ svůj hlas, probíhající hory naskrze, a vylévá vzedmuté své vody vůkol sloupení⁶ lesových a indických hrobek pyramidů.^f Jest to Nil na poušti! Jednak příjemnost v divadlech národy se slávou pojí se vždycky; a zatím kdy prostřední proud k moři sosen a dubů valí mrtviny, viděti na pobočných proudech postoupati podle břehů plovající ostrovy z pistie a lekna⁷, jichžto žluté růže chvějí se co praporečky u výši. Zelenaví hadové, volavky šeré, růžoví plamenáčkové⁸, mladí krokodýli plaví se, nahodilí poutníci, na těch květných korábích a osada ta, rozestrouci větrům zlaté plachty své, jme se přistati spěčky⁹ do kteréhoš řeky soukromného lůna.^h

¹⁰ Ode vpádu Mešasebé do moře až do spojení jeho s Ohnem nej-

neobyčejnější obrazové následují toku jeho vod. Po břehu západním rozvinují se pousty nepřehlédnutelné, jichž zelena vlny podál vidí se dmouti k nebes blankytu⁹, kdežto mizejí. Na neobmezených těch pastvinách vidět těkající náhodně stáda tří i čtyř tisíc bůvolů divokých. Někdy zubr letitý, rozkole^{ch} vlny plováním, přijde se rozhostit do vysoké trávy na některý ostrov mešasebský. Po čele jeho, zdobném dvěma půlměsíci, po bradě starožitné a blatnaté mněl by bohem jej bučícím, an spokojeným okem pohlédá na velikost vod svých a na pustý nadbytek porčí svého.

Takové jest divadlo na břehu západním; ale mění se náhle na protivné straně a rozmanitost způsobuje podivnou. Visíce nade tokem vod, stojíce hromadně na skalách a horách, porůznu v údolích¹¹, stromové všelikého způsobu, barvy všeliké a všelikého zápachu mísejí se, spolu vzrůstají, vynikají dohory, na výsost, ana zchvacuje pohled. Plané rývy, trubače (bignonia)¹⁰ a tykve zámořské motají se u kořen stromů těch, vystupují na ratolesti jich, lezou na pokračnost větví, střelují s javoru na tulipy¹¹, s tulip na alkaje, působíce steré jeskyně, podloubí a sklepy. Často bloudíce ode stromu ke stromu pletiva ta, kladou se přes ramena proudů, kryjíce je mosty a oblouky květnými. Z lůna těch balšamových houští magnolie hrdá vynáší nepohnutý kužel svůj: zdobná růžemi bílými, panuje lesu celému, nemajeci sokyně kromě palmy, ana podle ní zlehka zachvívá své rozsochy zelené.

Množství živočichů, umístěných v tomto krásném ústupu¹² rukou stvořitele, rozšiřují tam podjímající^k vnađu životu. U vchodu sblíženém^l viděti podnapilé mstem^m hroznů nedvědy, ani se potácejí na haluzích¹³ jilmů; karibů¹⁴ stáda koupají se v jezeru, černé veverky pohrávají v mrákotě lupení; posměváčkové¹⁵, virginičtí holubi, na velikost co vrabci, sletují na zardělý od jahod trávnick; papouškové zelení se žlutými hlavami, strakopoudi brunátní, plamenní kardináli^o lezou do kotouče na cypřišů vrcholích; kolibrové třpytější se na jasmínu květníků¹⁶ a čižební¹⁷ hadi sipějící visí dolů se stromových makovic a houpají se na vzor pletiva z květů.

Jestliže ticho a poklid¹⁸ panuje v poustách na druhé straně řeky, tu naproti tomu hučí a hemží se všecko: klubání | ptactva do pňů dubových, chramošnění živočichů chodících, pasoucích se nebo louskajících zubami škořepí ovoce, ječení vod, lehký šust, bučení temné, sladké vrkání naplňují ty pustiny milou a divokou jednohlasností. Avšak kdy vichřice povanouc oživí veškeru tu samotu, rozehrá chvějící se těla ta všecka, všeliké ty bílé, blankytné, zelené, růžové pomísí spousty, zjedná všech barev měňavost, všeliký spojí šust a hluk: tu vyniká takový hřmot z lůna lesů oněch, takové se

věci stavějí před oči, že by marná byla píle má vypisovat je těm, kdo neprošli nikdy těch prvotinných polí nátury.

Po vynalezení Mešasebé otcem Henepinem a Lasallem^p nešťastným první Frankové, kteří osedli Biloxu^q a Nový Orleán, učinili smlouvu s Natchezy, národem indickým, jehožto moc strašlivá byla v krajinách oněch. Bezpraví zvláštní, pomsta, láska, všeliké vášně kr^ví skropily napotom tu zemi hostinskou. Žil mezi těmi divochy¹⁹ stařec nazvaný Šakta²⁰; on pro svůj věk, moudrost svou a známost u věcech k živobytí náležejících stal se milenkem²¹ a praotcem pouště. Ten, jako smrtelník každý, koupil ctnost za neštěstí. Nejen lesy naplněny byly pohromami jeho, nýbrž donesl jich až na pomoří franské. Ukováň byv na galejích masilických^r krutým bezpravím, na svobodu propuštěn a představen u dvora Ludvíka XIV., obcoval se všemi velikými muži věku toho slavného, byl přítomen slavnostem versailským, Racinovým smutnohram, Bossuetovým^s řečem pohřebním; slovem, byl to divoch, kterému událo se viděti pospolitost²² na nejvyšším vrchu blesku jejího. |

¹⁵ Drahně let, navrácen jsa lůnu vlasti své, požíval Šakta pokoje v ní. Jednak i tu přízeň nebe draze mu prodalo; osleptě stařec. Mladá dcěř²³ provázela jej v pustině, jako Antigone spravovala kroky Edipovy po Cytheronu^t nebo jako Malvína vodila Osiána^u ku hrobkám otcův jeho.

Jakkoli Šakta od Francouzů mnohé vytrpěl bezpraví, nicméně miloval je. Vzpomínal sobě vždy na Fénelona,^v u něhož pohostinu byl, a žádal prokázati službu nějakou krajanům toho ctnostného muže. Dána mu v tom příležitost hodná. Léta 1725 Francouz jménem René, puzený vášněmi a neštěstím, přibral se do Luisiany. Vstoupiv po Mešasebí až ku Natchezům, žádal přijat býti za vojáka od národu toho. Šakta, vyptav se jeho a nalez nepohnutým býti v rozmyslu svém, přijal za syna jej a zasnoubil mu ženu Indiánku,¹⁶ Selutu na|zvanou. Brzy po tom sňatku divocí strojili se do velkého lovu bobrů.

Šakta, jakkoli slepý, ustanoven jest radou sachemů²⁴ vůdcem výpravy té, že zástupové lesní velice ctili jméno jeho. Počaly se posty a modlení; žonglerové²⁵ vykládali sny; tázání jsou Manítové^s o radu, obětovány v zápal lesy tabáčné a zažženy jsou žilny^v jazyku kozla divokého; pozorováno, zdali v plamenu třeští na ohlášení vůle duchův; posléze, kdy sněden jest svččený pes, nastoupena cesta. René mezi nimi. Pomocí proudů odporných^z plovají lodičky proti Mešasebí a vejdou v Ohiovo řečiště. Podzim jest; nádherné kentucké pustiny rozestrou se před užaslým okem Franka mladého. Noci jedné při měsíci, kdy všickni divochové spějí na lodičkách

neobyčejnější obrazové následují toku jeho vod. Po břehu západním rozvinují se pousty nepřehlédnutelné, jichž zelena vlny podál vidí se dmouti k nebes blankytu⁹, kdežto mizejí. Na neobmezených těch pastvinách vidět těkající náhodně stáda tří i čtyř tisíc bůvolů divokých. Někdy zubr letitý, rozkole^{ch} vlny plováním, přijde se rozhostit do vysoké trávy na některý ostrov mešasebský. Po čele jeho, zdobném dvěma půlměsíci, po bradě starožitné a blatnaté mněl by bohem jej bučícím, an spokojeným okem pohlédá na velikost vod svých a na pustý nadbytek porčí svého.

Takové jest divadlo na břehu západním; ale mění se náhle na protivné straně a rozmanitost způsobuje podivnou. Visíce nade tokem vod, stojíce hromadně na skalách a horách, porůznu v údolích, stromové všelikého způsobu, barvy všeliké a všelikého zápachu mísejí se, spolu vzrůstají, vynikají dohory, na výsost, ana zchvacuje pohled. Plané rývy, trubače (bignonia)¹⁰ a tykve zámořské motají se u kořen stromů těch, vystupují na ratolesti jich, lezou na pokračnost větví, střelují s javoru na tulipy¹¹, s tulip na alkaje, působíce steré jeskyně, podloubí a sklepy. Často bloudíce ode stromu ke stromu pletiva ta, kladou se přes ramena proudů, kryjíce je mosty a oblouky květnými. Z lůna těch balšamových houští magnolie hrdá vynáší nepohnutý kužel svůj: zdobná růžemi bílými, panuje lesu celému, nemajeci sokyně kromě palmy, ana podle ní zlehka zachvívá své rozsochy zelené.

Množství živočichů, umístěných v tomto krásném ústupu¹² rukou stvořitele, rozšiřují tam podjímající^k vnađu života. U vchodu sblíženém^l viděti podnapilé mstem^m hroznů nedvědy, ani se potácejí na haluzích¹³ jilmů; karibů¹⁴ stáda koupají se v jezeru, černé veverky pohrávají v mrákotě lupení; posměváčkové¹⁵, virginičtí holubi, na velikost co vrabci, sletují na zardělý od jahod trávnick; papouškové zelení se žlutými hlavami, strakopoudi brunátní, plamenní kardináli^o lezou do kotouče na cypřišů vrcholích; kolibrové třpytější se na jasmínu květníků¹⁶ a čížební¹⁷ hadi sipějící visí dolů se stromových makovic a houpají se na vzor pletiva z květů.

Jestliže ticho a poklid¹⁸ panuje v poustách na druhé straně řeky, tu naproti tomu hučí a hemží se všecko: klubání ptačtva do pňů dubových, chramoštění živočichů chodících, pasoucích se nebo louskajících zubami škořepí ovoce, ječení vod, lehký šust, bučení temné, sladké vrkání naplňují ty pustiny milou a divokou jednohlasností. Avšak kdy vichřice povanouc oživí veškeru tu samotu, rozehrá chvějící se těla ta všecka, všeliké ty bílé, blankytné, zelené, růžové pomísí spousty, zjedná všech barev měňavost, všeliký spojí šust a hluk: tu vyniká takový hřmot z lůna lesů oněch, takové se

věci stavějí před oči, že by marná byla píle má vypisovat je těm, kdo neprošli nikdy těch prvotinných polí náтуры.

Po vynalezení Mešasebé otcem Henepinem a Lasallem^p nešťastným první Frankové, kteří osedli Biloxu^q a Nový Orleán, učinili smlouvu s Natchezy, národem indickým, jehožto moc strašlivá byla v krajinách oněch. Bezpraví zvláštní, pomsta, láska, všeliké vášně krví skropily napotom tu zemi hostinskou. Žil mezi těmi divochy¹⁹ stařec nazvaný Šakta²⁰; on pro svůj věk, moudrost svou a známost u věcech k živobytí náležejících stal se milenkem²¹ a praotcem pouště. Ten, jako smrtelník každý, koupil ctnost za neštěstí. Nejen lesy naplněny byly pohromami jeho, nýbrž donesl jich až na pomoří franské. Ukováň byv na galejích masilických^r krutým bezpravím, na svobodu propuštěn a představen u dvora Ludvíka XIV., obcoval se všemi velikými muži věku toho slavného, byl přítomen slavnostem versailským, Racinovým smutnohram, Bossuetovým^s řečem pohřebním; slovem, byl to divoch, kterému událo se viděti pospolitost²² na nejvyšším vrchu blesku jejího. |

15 Drahně let, navrácen jsa lůnu vlasti své, požíval Šakta pokoje v ní. Jednak i tu přízeň nebe draze mu prodalo; osleptě stařec. Mladá dcěř²³ provázela jej v pustině, jako Antigone spravovala kroky Edipovy po Cytheronu^t nebo jako Malvina vodila Osiána^u ku hrobkám otcův jeho.

Jakkoli Šakta od Francouzů mnohé vytrpěl bezpraví, nicméně miloval je. Vzpomínal sobě vždy na Fénelona,^v u něhož pohostinu byl, a žádal prokázati službu nějakou krajanům toho ctnostného muže. Dána mu v tom příležitost hodná. Léta 1725 Francouz jménem René, puzený vášněmi a neštěstím, přibral se do Luisiany. Vstoupiv po Mešasebí až ku Natchezům, žádal přijat býti za vojáka od národu toho. Šakta, vyptav se jeho a nalez nepohnutým býti v rozmyslu svém, přijal za syna jej a zasnoubil mu ženu Indiánku, 16 Selutu na|zvanou. Brzy po tom sňatku divocí strojili se do velkého lovu bobrů.

Šakta, jakkoli slepý, ustanoven jest radou sachemů²⁴ vůdcem výpravy té, že zástupové lesní velice ctili jméno jeho. Počaly se posty a modlení; žonglerové²⁵ vykládali sny; tázání jsou Manitové^x o radu, obětovány v zápal lesy tabáčné a zažženy jsou žilny^y jazyku kozla divokého; pozorováno, zdali v plamenu třeští na ohlášení vůle duchův; posléze, kdy sněden jest svěcený pes, nastoupena cesta. René mezi nimi. Pomocí proudů odporných^z plovají lodičky proti Mešasebí a vejdou v Ohiovo řečiště. Podzim jest; nádherné kentucké pustiny rozestrou se před užaslým okem Franka mladého. Noci jedné při měsíci, kdy všickni divochové spějí na lodičkách

svých a indické lodstvo varuje se lehkého větríku, René, zůstana sám bez spaní se Šaktou, prosí jej, by vypravil mu příhody své. Svolí kmet, a sedě na zadu loďky, takto počne při jeku vod uprostřed samotiny ohromné.

VYPRAVOVÁNÍ

LOVCI

»Jest to, můj milý synu, osud podivný, který nás na této spojil poušti. Já v tobě vidím člověka vzdělaného¹, an se podivočil; ty ve mně vidíš člověka divokého, jehož svrchovaný Duch, mimo pochybu za svým úmyslem, vzdělání umínil. Nastoupivše oba drahu² života od protivných končin, ty přišel jsi odpočinout sobě na místě mém, a já na tvém posadil jsem se; i musil tedy pohled náš na věci docela býti sobě odporen. Kdo z obou, ty-li či já, za proměnou stavu | toho získal nebo ztratil nejvíce? To vědí duchové, z nichž ten, který nejméně moudrý, více má do sebe moudrosti nežli všickni lidé pospolu.

Budoucího měsíce května³ bude sedmkrát deset sněhů⁴ a tři sněhy nad to, co mne na svět přinesla matka má na břehu Meša-sebé. Španielé málo předtím osadili se u zátoky Pensakoly,^a ale nikdo z bílých neobýval ještě v Luisianě. Počítaje ledva sedmnácte listopadů, táhl jsem s otcem svým, bojovníkem Utalisse, proti Muskogulgům, mocnému ve Floridě národu. Přirazili jsme se ku Španielům, spojencům našim, a svedena jest bitva na jedné pláni Mobilska.^b Areskui⁵ a Manítové nebyli laskavi na nás. Nepřátelé získali; otec můj ztratil život v bitvě a já dvakráte raněn byl, zastáváje jeho. Ach, že jsem nestoupil tehdy do krajiny duší! Byl bych vyvaroval se pohrom, které mne čekaly | na zemi; ale duchové nařídili jináče a já od poběhlců až do Sv. Augustina potažen byl. V tomto městě, nedávno staveném od Španielů, bylo na tom, by mne odvlékli do rudních dolů mexikánských, leč že jeden Kastilián starý jménem Lopéz, pohnut jsa mou mladostí a prostotou, dal mi útočiště a uvedl mne k sestře své, s kterou živ byl bez manželky.

To spanilé dvě podjato jest citem ke mně nejsrdečnějším. Od nich všemožnou péčí chován jsem; dáni mi rozliční učitelé. Ale kdy jsem pobyl třiceti měsíců v Sv. Augustinu, znechtělo mi se najednou života pospolitého. Chřadl jsem očitě: brzy stál jsem nepohnutý za celé hodiny, pohlédaje na vrchy lesů odlehlých⁶; brzy vidín jsem seděti na břehu vody, dívaje se smutně toku

jejímu. Vyobrazuje si luhy, skrže které téci bylo vodě té, s veškerým
20 srdcem v samotě jsem octl se. Nemoha déle snést tužby navrá-
cení do pouště, jednou ráno postavím se před Lopéza, oděný v své
divochové roucho, drže v jedné ruce luk a šípy a v druhé evropský
oděv svůj. Vráším jej svému šlechtnému ochránci, jemuž k no-
hous padl jsem, prolévaje potoky slzí. Dával jsem omrzelá jména
sobě, z nevděčnosti vinil se; než naposledy: „Otče můj,“ pravím
jemu, „ty vidíš, an umru, nechopím-li se opět těkavého Indův
života.“ Lopéz, projatý úžasem, chce mne odvrátit od úmysla
mého. Představil mi nebezpečnost, v které jsem se vydával,
upadnouti znovu v ruce Muskogulgům. Než vida, že hotov jsem
podniknouti všecko, sám se rozplejvaje slzami a přivina mne
k sobě: „Jdi,“ zvolal, „synu náture velkomyslný, měj sobě tu
drahou zvolnost člověka, kteráž Lopéz tobě odnítí nechce. Kdy-
21 bych mladší byl sám, provodil bych tebe do pouště, kdež i mně
sladká kvete památka, a navrátil bych tebe do rukou máte tvé.
Buda v lesinách, pomni časem na starého Španiela, an tě choval
hostinsky, a pamatuj, aby se nesl k milování podobníků svých, že
první, které učinil, zkušeni srdce lidského zouplna bylo jemu
příznivé.“ Lopéz dokonil s modlitbou k Bohu křestanů, k jehož
službě jsem přistoupiti zpěchoval se. I rozejdeme se se lkáním.

Neprodlela trestati mne nevděčnost má. Jsa nepovědom a za-
bloudě v lesinách, zajat jsem od stádce Muskogulgův a Siminolův,
jakož mně předpověděl Lopéz. Poznali mne za Natcha po oděvu
a po peři na hlavě. Sepjali mne pouty, jednak lehce pro mladost
mou. Simaghan, pluku vůdce, chtěl věděti jméno mé; i dí mne:
„Nazývám se Šakta, syn Utalissův, syna Miskova, kteří odjali na
22 sta kšticí⁸ hrdinům muskogulským.“ | Na to Simaghan: „Šakto,
synu Utalissův, syna Miskova, těš se, ty budeš upálen ve veliké
vsi.“ — Odpovím jemu: „Totě dobře!“ a počnu zpívati píseň
k smrti.

Zajatý jakkoli, nemohl jsem první dny zdržeti se od podivu nad
nepřáteli. Muskogulg, nebo raději Siminol, spojenec jeho, dýše
veselím, láskou, spokojeností. Chod jeho lehký, pohled odevřený
a jasný. Mluví mnoho a obratně a řeč jeho jest líbezná a snadná.
Ani věk neodejme starcům té radostné prostoty a na vzor sestara-
lých ptáků na poušti mísejí své starobylé zpěvy k novým písni-
m potomstva.

Ženštiny⁹, které provázely stádce to, osvědčovaly nad mou mla-
dostí útrpnost laskavou a milostnou zvědavost. Tázaly se mne
o matku a o první dny života mého; chtěly věděti, zdali visela
23 kolébka má mechová na květné větvi javorové a zdali mne tam

kolébali větřící podle hnízda písukat. Potom následovalo sto dotazů
o stavu srdce mého. Ptaly se, viděl-li jsem kdy ve snách bílou laň
a jestliže mi stromy v údolí soukromném šeptaly lásku. Odpovídal
jsem prostě matkám, dcerám i manželkám mužův řka: „Vy jste
milostnice dnové a noc vás miluje jako rosu. Člověk povstana z lůna
vašeho, visí vám od prsí a úst; vy máte slova kouzelná, kteráž
uspávají bolest všelikou. Toť, hle, povídala mi rodičká má, ana
mne neuvidí více. Povídala mi také, že panny jsou tajemné kvítí,
které se nalezá na poustách.“ Chvála ta velmi těšila ženy; dávaly
mi hojně darů všelikých; přinášely mi mléka ořešného, javoro-
vého cukru a saganity¹⁰, kusů nedvědích kyt, bobrových koží,
škořepinek na okrasu a mechu na ustlání. Zpívaly, smály se se
mnou, a potom daly se do pláče, kdy vzpomněly, že mám býti
upálen. |

24 Noci jedné seděl jsem podle hranice lesní s vojákem, an byl
strážným mým. Náhle zašustne oděv po trávě a osoba ženská, za-
krytá odpolu, přijde sednout po boku mém. Slzy jí kanuly z očí
a zlatý křížek blyštěl se od ohnivé záře za nádry jejími. Byla pra-
videlně¹¹ sličná a znamenáno na obličejí jejím něco jaksi ctnostného
a náruživého, jehož půvabu¹² odolati nelzelo. K tomu připojený
byl vděk¹³ ten nejoutlivější. Náramná tklivost,¹⁴ sjednocená s tru-
dem (zármuťkem) hlubokým, žila jí v pohledě; usmívání její bylo
nebeské.

Myslil jsem, že to byla *panna poslední milosti*; panna, jakou po-
sílají k vězni vojenskému, aby osladila hrob jeho. To mněje, pra-
25 vím zajímavě a s pomatením, jednak nepocházejícím ze strachu od
hranice: „Panno, ty jsi hodna první milosti, a jsi učiněna pro po-
slední. Bití srdce mého, které vbrzce ustati má, zle by odpovídalo
bití srdce tvého. Kterak pomísiti smrt se životem? Bylo by, že
bych přílišně litoval světla. Buď jiný kdo šťastnější nade mne a dlouhé
objímání spojij lianu se dubem!“

Vece dívka mladá: „Nejsem panna poslední milosti. Křestan-li
ty?“ — Odpovím jí, že jsem neopustil duchů katrče své. Na ta
slova panna pohnula sebou nevolně. I dí mi: „Jest mi tě líto, že jsi
mrzký modloslužebník. Má matka udělala mne křestankou. Já
se jmenuji Atala, dcera Simaghanova se zlatým náramkem, an
vůdcem jest pluku tomuto. Tihneme do Apalachukly,^d kde ty
budeš upálen.“ — To řkouci, zdvihla i oddálila se.^e

Tuto Šakta přinucen byl zastaviti vypravování své; památka
26 davem přicházela na mysl jeho a dva potůčky | slzí cedily se ze
zavřených jemu očí po usvadlých lícech; takto pramínkové dva,
ukrytí v hluboké noci země, vyjeví se vodami vyřihujícími ze skály.

»Ó synu můj,« praví konečně, »vidíš, an Šakta nehrubě moudrý, ačže na slovo se běře moudrost jeho. Ach, mé milé dítě, člověk, nemoha i viděti, ještě plakati může! Mnoho dnů sachemova dcera přicházela každý večer rozmlouvat se mnou u hranice. Dřímota mýjela očí mých a Atala byla v srdci mém co památka na lože otcovské.

Sedmnáctý den tažení, dobou, v které jepice¹⁵ povstává z vody, stoupili jsme na velikou poustu Alachovu. Obklíčena jest pahrbky, jenžto, utíkající jedni druhých, vynášejí vzhůru k oblakům mnohá ponebí^e lesů kopalmových^f, citrinových, magnolie a dubiny zelené. Vůdce vyvolává hlasitě dochod¹⁶ a stádce rozhostí se u kořen²⁷ pahorků. Mne od|stranili něco dále, k jedné z těch *přirozených studnic* ve Floridě slovnítných. Uvázán jsem ke stromu a jeden bojovník stál netrpělivě u mne na stráž. Ledva co pobudu některé okamžení na místě tom, zjeví se Atala u tekuté ambry studnice. „Lovče,“ praví k hrdinovi muskogulskému, „chceš-li honiti srny, já ostřihám vězně.“ Bojovník, skákaje radostí na ta slova dcery vůdcovy, vztyčil se na vrch pahorku a pospíchal odtud.

Podivný odpor srdce lidského! Já, an jsem toužil náramně povídati tajemství té, kterou jsem již miloval jako slunce, nyní zaražený a zmatený mním, že bych byl přál sobě raději předhozen býti krokodýlům vrchoviště¹⁷ toho nežli tak se nacházeti samotný s Atalou. Strážná člověka z pouště byla zároveň zkormoucena jako vězeň její: ticho zavřelo ústa naše; duchové lásky odjali |mluvu nám. Konečně dcera Simaghana bojovného praví s úsilím takto: „Bojovníku, velmi slabě jsi uvázán; mohl bys snadno ujíti.“ Na to slovo přišla odvaha do jazyku mého i díím: „Slabě uvázán, ó pan-no!“ — — Dále mluvíti nemohl jsem. Zarazila se Atala na okamžení, potom praví: „Utec!“ A odvázála mne ode stromu. Vezma oprátku, dám ji do ruky panně neznámé, stiskna pěkné prsty její, by do se zavřely pouto mé. „Vezmětež opět,“ pravím jí, „vezměte!“ — „Nesmyslný,“ vece Atala s pohnutím, „nešťastníku, nevíš-li, že budeš upálen? Co před se béřeš? Pomněl-lis, že jsem dcera Simaghana strašného?“ — „Ach, bylo,“ odpovím slzavě, „že i mne nosila v koži bobrové na plecích matka má. Můj otec měl také pěknou chaloupku a srny jeho napájely se vodou z tisíců pramenů; ale nyní bloudím bez vlasti. Až mne nebude více, žádný přítel²⁸ nehodí trochu trávy na tělo|mé, by je ochránil před muchami; o tělo cizozemce nešťastného nepečuje ni žádný.“

Ta slova obměkčila Atalu. Slzy její padaly co chřestící déšť do studénky. — „Ach,“ řekl jsem s živostí: „Kýž srdce vaše mluví jako mé! Zdali poušť není volná? Zdaž není, kde by nás ukryli

lesové, záhybu (faldu) v zelenitém oděvu jejich? Potřeba-li, aby šťastní byli, tolika věcí synům katrče? Ó dívko, krašší nad první sen snoubených, ó milenko má, osměl se následovati šlepějí mých do samotiny.“ Takto já. Atala mi odpoví hlasem laskavým: „Mladý příteli, tys se naučil jazyku bělochů; snadno tobě oklamati Indiánky.“ — „Kterak!“ zvolám já, „ty mne nazýváš svým mladým přítelem? Ach, muž-li nebohý otrok...“ „Ba právě,“ vece ona, skloníc se ke mně, „nebohý otrok — —.“ Načež já vroucně: „30 „Nechat jedině políbení ujistí jej o víře tvé!“ — Vyslyšela |prosbu mou Atala. Jako vidí se kolouch¹⁸ viseti od květu růžových liánů, ježto uchvátí svým jazykem outlým na pohorní stráni, tak jsem zůstal vise ode rtou své milenky.

Ach, můj milý synu, blahost s neštěstím stýká se úzce. Kdo by myslil, aby právě to okamžení, v kterém Atala dávala mi první základ své milosti, vteklo dýku¹⁹ v prsy mé? Šediny starého Šakty, jaké bylo užasnutí vaše, ana dcera pouště pronesla slova ta! „Pěkný vězni, bláznově povolila jsem tvé žádosti; ale kam nás povede vznikající náruživost? Náboženství mé navždy od tebe mě loučí. — — Ó matko má, cos činila?“ — Atala utichla náhle, zamlčeci nevím jaké tajemství osudné, jenž vyjítí mělo ze rtou jejích. Slova ta pohřížila mne v zoufalost tím hlubší, čím byla živější naděje má. „31 „I budu,“ zvolám, „tak krutý jakos ty; ne|prchnu více. Uvidíš mne v plápolu ohně; uslyšeci lkání těla mého, budeš plna radosti.“ — Atala, vezmouc ruce mé do rukou svých, dí: „Mladý modláři, jest mi tě opravdu líto! Chceš tedy, abych vyplakala sobě srdce? Škoda, že mi není utéci s tebou! Nešťastný byl život matky tvé, Atalo! Proč jsi mne nehodila krokodýlům na vrchovišti!“ —

V tu samu dobu krokodýli před západem slunce počínali výtí hlasitě. Vece Atala: „Opustíme tu černou jeskyni.“ I vedu dceru Simaghanovu k patám pahrbků, působících zátoky zelena a vzta-hujících se jako předhoří do pustiny. Bylo ticho, spanilo, samotno a kormutlivo na poušti. Bočans⁸ ozýval se na hnízdě svém, lesina rozléhala se od zpěvu jednohlasného křepelek, škřehotu papoušků, bučení zubrů a řehtání kobyli siminolských. Procházka naše byla téměř němá: já šel Atale po boku, ona držela konec provazce, kte-³² rýž aby vza|la opět, donutil jsem. Někdy jsme prolévali slzy, někdy hledali úsměchu; jednou pohled náš k nebi zdvižený, opět na zemi sklopený jest: zde ucho naslýchalo zpěvu ptačího; tu tváření²⁰ obráceno k slunci zapadajícímu; teď milé dalo se ruky stisknutí; prsy naše nyní tlukoucí, nyní pokojné; jméno Šakty a Ataly oba-polně opětováno.

Ó první pouti lásky, konaná s Atalou na poušti, mocné jest po-

mnění tvé, jelikož po tolika letech nešťastných pohybuješ srdcem Šakty starého.

Jak jest nepochopitelné srdce pohnuté náruživostmi! Opustiv nedavno šlechetného Lopéza, vydal jsem se na všeliké nebezpečnosti pro svobodu; na rychlost pohled ženy proměnil mé chuti, rozmysly, myšlenky mé. Zapomněje na vlast, na matku, chalupu a na smrt ukrutnou, která mne čekala, stal jsem se nedbalým všeho,³³ což nebylo Atalou. | Nejsa mocen pozdvihnouti se k rozvaze mužské, upadnu náhle v jakési dětinství; a daleko vzdálen, abych něco činil pro sebe, potřeboval jsem skoro, aby někdo jiný pečoval o lože a potravu mou. Bylo tedy nadarmo, že kdy chodíme po poušti, Atala vrhnouc se k nohous mým, znovu, bych ji opustil, dotírala na mne. Ujišťovalt jsem, že se vrátím na místo sám, jestliže by ona zpěchovala se přivázati mne ke stromu mému. Přinucená povolila, nadějí se přemluvit mne jindy.

Druhého dne, který ustanovil osud života mého, stádce naše zůstalo v jednom údolí nedaleko Kuskovilly, hlavní dědiny Siminolů. Tito Indové, sjednocení s Muskogulgy, dělají s nimi spolek krécký,^h na slovo vzatý. Dcera krajiny palmové přišla hledati mne o půlnoci. Uvedši mne do velikého boru, obnovilátě prosbu svou, chtíc mne³⁴ pohnouti k outěku. Nedaje odpovědi, | vezmu ruku její do ruky své a nutím tu prahnoucí laňku blouditi se mnou po veškerém lese. Noc byla rozkošná. Duch noci vztřásal modravou kšticí svou, páchnoucí libou vůní od sosen, a cítit bylo ten slabý zápach ambrový, jež vyzívali²¹ krokodýli, spějíce pod tamaryšky²² říčními. Měsíc svítil uprostřed blankytu nebe bez vady a perlošedé jeho světlo splývalo nad svrchem lesiny pochybným. Žádného nikde hrmotu mimo tu nevím jakou libozvučnost odlehlou, ana panovala v hlubokosti lesa: řekl by, že samotiny duše vzdychala po celém pouště prostranství.

Znamenali jsme mezi stromovím jinocha, an nesa v ruce pochodni, podobal se duchovi jara, probíhajícímu lesy na oživení náture. Byl to mileneč, jdoucí na vyzvědění osudu svého k chaloupce milenky. Zhasla-li panna pochodni, přijala chotě; jestli ale zastře-³⁵ la se nezhasíc jí, zavrhlá sliby podávané. Bojovník, promykaje²³ se skrze tmy, zpíval polovičným hlasem slova tato:

„Předstihnu kroky dnové na vrchu hory, abych polapil holubičku samotnou na větvoví lesním.

Dám jí okolo hrdla škořípkový pásek; jsou na něm tři zrnka červená pro lásku mou, tři fialová pro mou bázeň, tři modrá pro mou naději.

Míla má oči hranostajové²⁴ a vlasy lehké, podobné rejžovišti;

ústa její jsou škořepinky růžové, broubené perlami; prsy její jsou jako dvě srnky bez vady, kteréž porodila matka jedním dnem.

Kyž Míla zhasne pochodni tuto! Kyž ústa její vylinou²⁵ na ni³⁶ mrákotu|rozkošnou! Zúrodnil bych lúno její. Naděje vlasti visela by jí od prsu plodného a já kouřil bych třtinu pokoje nad kolébkou syna svého.

Ach, nechať předstihnu kroky dnové tam na vrchu hory, by mi bylo polapit holubičku samotnou na větvoví lesním!⁴⁴

Tak zpíval mládenec; jeho zpěv kormoutil zhluboka mysl mou a měnil obličej Atalin: ruce naše spojené jedna ve druhé se třásly. Ale vytržení jsme divadlem jiným nehrubě pro nás bezpečnějším. Přijdeme ku hrobce dítěte, ana sloužila za mezník dvěma národům na poušti. Vystaveno bylo podle cesty za obyčejem, aby mladé ženy, jdouc ke studénce, vdychati mohly do prsí svých duši toho nevinátka a navrátit ji vlasti. Viděti zde v tu dobu vdané nedavno³⁷ manželky, any, žádostivé sladkého ma|teřství²⁶, pílily rtoma²⁷ otevřenýma vssáti do sebe duši nemluvnátka, kterou domněly se vidět těkati²⁸ po kvítí. Odstoupily matce pravé, ana složila snopek pšenice turecké²⁹ a květ bílého lilium na hrobku. Zkropila zemi mlékem svým; a sednouce na pažit vlhkou, mluvila k dítěti svému hlasem obměkčeným, řkouci: „Proč tě kvílím ve tvé kolébce zemní, ó mé zroženátko! Když odrostou ptačata, jest jim hledati píce své a nalézají mnoho trpkých zrn na poušti. Ty alespoň neznalo jsi slzení; tvé aspoň srdéčko nebylo vystaveno dechu sžirajícimu člověkův. Poupě, usvadnoucí v obálce své, zachází se vším zápachem svým jako ty, ó synáčku můj, se vši nevinou tvou. Blažený, komu pojíti³⁸ v kolébce! Tent' neznal než celování³⁰ a úsměchy matky své!⁴⁴

Jsouce již podmaněni od srdce vlastního, překonání³¹ jsme naprosto těmi obrazy milosti a mateřství, jenžto nočně v těch samotinách okouzlených viděny jsou následovati nás ku zmatku našemu. I nesu Atalu v náručí do hlubiny všech lesů, rozprávěje k ní slova, kterých nadarmo hledal bych nyní na rtou svých. Polední vítr, synu můj, tratí teplo, povana přes údolí ledová, a památka na lásku v srdci kmeta jest jako plamen dnové hvězdy, obrážený od pokojného kruhu měsícova, když zapadlo slunce a ticho a kormutlivost vznáší se nad chaloupkami divokých. Což vyprostít mohlo Atalu, co překaziti, aby neklesla pod náturem? Nic mimo zázrak, zajiště, a zázrak ten udál se. Simaghanova dcera utekla se k Bohu³⁹ křesťanů: vrhši se na zemi, říkala vrou|cné modlitby. Od té chvíle, milý René, pojal jsem podivné smýšlení o tom náboženství, které v lesích, uprostřed nouze všeho, co k životu náleží, obohacuje tisícerymi dary dva nešťastníky; o tom náboženství, které, postavě

jedinou svou moc proti proudu vystoupilé náruživosti, vstavu jest odolati náklonnostem nejprudším, tu kde jim přispívá všecko, i soukromost lesů, i vzdálenost lidí, i mlčelivost stínů. Ach, což mi božské přicházelo to prosté, divoké děvče, ta neumělá Atala, ana klečíc u staré padlé sosny co u nějakého oltáře, obětovala Bohu svému skrze vrchole lesů modlitby za modláře milenka! Oči její, pozdvížené ku hvězdě noční, líce, skvělé ode slzí náboženství a lásky, byly pěknosti nesmrtelné. Nyní zdálo mi se, jako by k nebi letem se zdvíhala; nyní mněl jsem, an vidím sstupovati po měsíčných paprscích, an slyším na větvoví stromů ty duchy, které Bůh posílává
40 těšit | věrných svých, neb kdy ustanoví povolati jich k sobě: truchlil jsem nemálo, předvídaje, že Atala měla jen krátce pobýti na zemi.

Zatím ona tolik slzí prolévala, tak nešťastnou býti se osvědčovala, že bych snad byl svolil oddáliti se, leč že tu stal se povyk po lese vražedný a čtyři zbrojnící vypadli na mne: prozrazení jsme byli; vůdce vojenský vydal rozkaz stíhati nás.

Atala, podobná královně výtečným chodem i myslí, neměla za hodné odpověděti bojovníkům. Pohleděvši na ně pohrdlivým okem, brala se k otci svému.

Nedosáhla ničeho. Zdvojena jest má stráž, utužena pouta, odloučena milenka. Pět nocí uběhlo a viděti Apalachuklu, postavenou na poříčí Chata-Uchy. A hned věncovali mne kvítím, opsali
41 tvář blankytem³² a červcem³³, při|vázali mi perel na nos i na uši a do ruky dali šikykué.³⁴

Tak ustrojený k oběti vejdu do Apalachuky při opětovaném pokřikování stáde. Veta bylo po životě mém, an tu náhle slyšen jest na škořepku hřmot a miko neboli vrchní národu káže do rady jíti.

Ty znáš, synu můj, trápení, kterým divochové mučí vězně vojenské. Misionáři křesťanští s nebezpečenstvím života a s laskavostí neunavenou dovedli toho u mnohých národů, aby otroctví snesitelného užívali na místě hranice strašlivé. Muskogulzi nepřijali posud obyčeje toho, ale část veliká ohlásila se proň. Tehdy k snešení se o tu důležitou věc povolal miko sachemův. Přiveden jsem na rokování místo. Nedaleko Apalachuky na soukromném^{ch} pahrbku vystává radnice. Trojí řada sloupů působí zdobně té okrouhlice³⁵ sta|vení. Sloupy jsou z cypříše hlazeného a vyřezávaného; rostou na výsost a tloušťku a tratí se na počet, čím víc se ku středu³⁶ blíží, znamenatému pilířem jediným. Od vrchu pilíře toho podávají se oblouky z kor, jenžto, sahající na vrchy jiných sloupů, okřývají stánek ten na způsob vějíře³⁷ dnového.

Sešla se rada. Padesáte starců v nádherných bobrových pláštích postavilo se na schodní výstupky proti vchodu do stánku; vévoda sedne uprostřed, drže v ruce třtinu pokoje, odpolu barvenou k vojně. Po pravici starců umístilo se padesáte žen, oděných chvějícím se rouchem z peří labutího. Vůdcové vojenští, majíce tomahavk³⁸ v ruce, pannach³⁹ na hlavě, ruce a prsy krví zbrocené, stanuli po
43 levě otcům vlasti. U sloupu prostředního hořelo světlo ra|dy. První žonglér, obstoupený od osmi strážců chrámových, oblečený v dlouhé roucho a mající vycpanou sovu na hlavě, vylije oleje kopalmoného do plamena a koná obět slunci. Ta trojí řada starců, žen a bojovníků, ti kněží, ten oblak kadidla, ta obět, to všecko dodávalo té divoké radě podoby neobyčejné a skvostné.

Já v okovech stojím uprostřed sboru. Po oběti jme se mluvití miko a přednese sprostě věc, pro kterou sešla se rada. I hodí náhrdek modrý do sálu na znamení toho, co řekl.

Vyvstav jeden sachem ze třídy orlové, dí jim řka:

„Otče miko, sachemové, matrony, bojovníci, četveré třídy, orlové, bobrové, hadí a želvové⁴⁰, neměňme ničeho na mravu⁴¹ otcovském; upalme toho vězně a nerozmařujme své udatné | myslí. Toté mrav bělochů, co se nám tuto navrhuje, ten nemůže býti než záhubný. Prohodte náhrdek červený, an obsahuje slova má. Řekl jsem.“

I prohodí náhrdek červený do sboru. Vstavši jedna z žen, vece:

„Milý otče orlový, vy máte mysl liščí a nejapnost⁴² želvovou. Uprostranímⁱ mezi mnou a mezi vámi svazku přátelství a postavíme strom pokoje. Ale proměňme obyčeje otců svých, tu kde jsou škodliví. Živme otroky, kteří by dělali pole naše, a neposlouchejme déle úpění vězňů, jenžto zkormucuje srdce matkám. Řekla jsem.“

Jako viděti mořské vlny srážeti se v bouři, jako na podzim list usvadlý vzpuzen bývá od vichru, jako rákosí v Mešasebi hýbá se a zdvíhá při zátopě náhlé, jako jelenů ohromné stádo říjí v hlubině lesů, takové zmitání a hřmoty vedla rada. Sachemové, bojovníci, |
45 matrony mluvili jedni po druhých nebo všickni vespolek. Byl spor úsudků, hlasů rozdvojení, rada se rozejíti měla. K posledu opanuje starý zvyk a snešeno se na tom, abych byl upálen se vším trápením obyčejným.

Jedna okolnost⁴³ zdržovala utracení mé: *slavnost mrtvých* blížila se. Obyčej jest neutráceti žádného ze zajatých ve dny zasvěcené tomu velikému obřadu⁴⁴. Svěřen jsem přísné stráži a mimo pochybu sachemové oddálili dceru Simaghanovu, nebo neviděl jsem jí více.

Zatím zástupové na sta mil z okolí přicházeli stádně slaviti duši svátek. Vystavena bouda podloužná v odlehlém místě na poušti.

V den jistý každá chatrč vykopala ostatky otců svých z obzvláštní jich hrobky a zavěšeny jsou veškeré kostlivce v pořádku a po rodech
⁴⁶ | na stěnách v *obecné předků světnici*. Větrové — obrátě chvíle bouřky —, větrové, lesy, spády vod hučeli vně, ani zatím starcové národů zavírali mezi sebou smlouvy obchodu, pokoje a spolku na kostech otcův svých.

Držány hry pohřební, v běh, míč, kostky. Dvě panny snažují se vyvinouti sobě růžtku⁴⁵ vrbovou. Bradavice prsí jich stýkají se, potkávají ústa, ruce zápasí o prut vyzdvížený nad hlavami. Jich nohy sličné zapletány, sladký dech pomísín, sloučení vlasové; napínají se, ohledují na matky, červenají; zazní pochvala. Žonglér vyzývá Mikabova, ducha vod. Vypravuje vojny velikého zajíce proti Kythymanitovi, bohu zlého. Povídá o prvním člověku a pěkné Atahenzii, první ženě, s nebe shozených, protože ztratili nevinu; o zkrvácené zemi od bratrobijce; o Žuskeku bezbožném, an obětoval Tahuitsara | dobrého; o potopě, příšlé na hlas velikého ducha;
⁴⁷ o Masovi, an sám jediný vyproštěn jest na loďce korové, o krkavci vyslaném k vynalezení země. Dále vypravoval o pěkné Endai, navrácené z krajiny duší za sladkými zpěvy manžela svého.

Po těchto hrách a zpěvích strojili se zjednatí otcům svým hrob věčný. Na břehu řeky Chata-Uchy viděti planý fik, jehož posvětil zvyk národů. Panny právaly lychené své rouchy na místě tom a vyvěšely je na dech pouště po větvoví toho stromu starého; tu vyryt jest hrob náramný. Vyšli z umrlčí světnice, zpívajíc pohřební píseň. Každá rodina nese některé posvátné ostatky a všickni, nevyjmouc dětí, naložené mají veliké hnáty otcův svých. Průvod ten slavný přijde ku hrobce. Tam se spouštějí ostatky svaté, tam se rovnají u vrstvách, oddělené nedvědmí a bobrovými kožemi. Vyvstává
⁴⁸ vrch hrobový a štípen jest podle strom pláče a snu.

Želme člověka, můj synu milý! Ti sami Indové, jichž obyčeje jsou tak pohnutelné, ty samé ženy, které tolik mi libé prokázaly laskavosti, žádaly nyní utracení mého křikem velikým a celí národové odkládali odchod svůj, aby měli tu radost, viděti jinocha nešťastného, an trpí muky přehrozné. V údolí jednom k půlnoci, v nějaké odlehlosti od hlavní dědiny,⁴⁶ vyskytuje se temný lesík cypřišový a chvojový, jemuž jméno: *háj krve*. Jde se tam skrze zříceniny jedné ze starých památek, jenž náleživaly jakémus neznámému národu na poušti. V hlubině lesů prostírá se písčité prostranství, na kterém obětovali vězně vojenské. Tam mne vedou s triumfem; všecko se chystá k popravě mé; postaven jest kůl Areskui; sosny,
⁴⁹ jilmý, cypřiše dlouhovékové padaly pod toporem; hranice vyvstává, diváci ustaví okol⁴⁷ z větvoví a kmení stromového; každý zamejšlí

muku některou; jeden sobě ukládá strhnouti mi kůži s lebu, druhý vypáliti oči rozžatým dřevcem: i počnu píseň k smrti.

„Nebojím se muk, udaten jsa, Muskogulzi! Vyzývám⁴⁸ vás, pohrdaje vámi co ženami. Otec můj, slavný Utalissi, syn Miskův, píval z lebů vašich reků nejslavnějších; nevymučíte ni jednoho vzdechnutí na srdci mém.“

Vyzvaný zpěvem mým bojovník jeden prokolí rámě mé šípem; i díím jemu: „Děkuji ti, bratře.“

Za vši ochotností katů přístroje popravý mé nemohly dohotoviti se před západem slunce; tázán jest o radu žonglér; ten zapověděl znepokojovat duchů mrákoty a usmrčení mé odloženo na zítřek.
⁵⁰ Ale lid nedočkavý divadla, chtě pohotově býti za svitání, neopustil háje krve; zažžení jsou ohňové velicí a začaty slavnosti a tance.

Zatím prostřen jsem na záda; provazy opjaté o krk, o ruce a nohy mé podávaly se k dřevcům zabodeným do země. Bojovníci leželi na provazích a nebylo mi se pohnouti, aby neučili toho.

Prodlužuje se noc, uléhá poznenáhlu zpěv i ples⁴⁹, ohňové vydávají červenalou záři toliko, v které viděti mykat se zde onde stíny těkajících divochů; všecko usne. A jak utichal lidu hřmot, tak vzrostal onen na poušti a na povyk hlasů následovalo úpění větrů po lese.

Dobu tu Indiánka mladá, ana právě stala se matkou, procítila náhle v noci; nebo zdálo jí se, ana slyší kvílet svého prvorozence, žádajícího krmě sladké. Upřev oči na nebe, kde měsíc bloudil
⁵¹ mezi oblaky, rozjímal jsem osud | svůj; Atala mi vidína potvorou nevděčnosti. Mne, an jsem zvolil hranici, než bych zanechal jí! —, mne opustit v okamžení útrpné smrti! — — — A přece cítil jsem, že ji miluji, že bych pro ni umřel ochotně.

Jest v potěšení nejvyšším osten nějaký, an nás pobádá užiti spěšně krátké jeho chvíle; u velikých bolestech naproti tomu jest nevím co těžkého, jenž nás uspává: oči slzami umdlené za přírodou¹ pílí⁵⁰ se zavřítí a dobrota Prozřetelnosti znáti se dává i v neštěstí. Poddav se bezděky mámicímu spání, jehož někdy požívají bídníci, mám sen, že se mi odnímají pouta a že cítím toho polehčení, které se stává, když po dlouhém nátisku ruka pomocná uprostraní okovům člověka.

Pohnutí to smyslu bylo tak živé, že otevřelo víka očí mých. Při
⁵² bledé záři | měsíce, od něhož právě ukrádal se paprsek naskrze dva oblaky, zahlédnu velkou bílou podobu, ana náklonmo zaměstnává se potichu s rozvazováním vazby mé. Jmu se vykřiknouti, než vtom ruka poznaná na rychlost zdržela ústa má. Jediný zbýval provaz, ale ten rozpíti zdálo se nemožné bez zavazení o vojáka na něm leží-

cího vším tělem svým. Atala přičiní k němu ruku; voják, probudě se odpolu, sedne přímý; Atala štane bez pohnutí, dívající se jemu. Indián mněje, že by to duch byl zboženistě, ulehne opět, a uzavra oči, vyzývá Manitu svého. Uzel pustí. Vstana jdu za vyprostítelkyní svou. Avšak vůkol nás, ó kolikeré nebezpečnosti! Brzy v strachu jsem zavaditi o spějící divochy v mrákotě; brzy stráž se dotazuje nás, kteréž Atala odpovídá proměněným hlasem. Tu děti vřesk, tu štěkání psů na nás po cestě. Ledva co vyjdeme z toho vůkolí
53 zhoubného, rozléhá se ve všken les povykem. Vzbudí se tábor⁵¹, zažhou se ohňové, viděti běhat divochy s pochodněmi od všech stran: utíkáme pádem.

Když zorní záře probudila se na východu, byli jsme již daleko na poušti. Veliký duše, tobě vědomo, jaká byla blaženost má, nacházeti se ještě jednou v samotině s Atalou, s Atalou, mou vyprostítelkyní; s Atalou, ana mi se oddala navždycky! Nedostávalo se slov jazyku mému; padev⁵² na kolena, díím dceři Simaghanové: „Málo jest to, co je člověk, ale kdy duchové navštíví jej, tu není nic naprosto. Ty jsi duch ten, tys navštívila mne a já nemohu mluvití před tebou.“ — Atala, podadouc mi ruky, praví s úsměchem trdným⁵³: „Jest mi ovšem následovat tebe, jelikož nechceš utéci beze
54 mne. Tuto noc porušila jsem žongléra dary; opojila | líhem ohně⁵⁴ katany tvé a směla jsem odvážití se života pro tebe, an jsi dal život svůj pro mne. Tak jest, mladý modláři,“ pravila hlasem, který mne zděsil, „obětí odměnná^m bude.“

Atala dala mi zbroj, kterou vzala s sebou, potom obvázála ránu mou. Utírajíc ji listem papajovým,ⁿ polila ji slzami svými. „Totě balšám,“ díím jí, „který lineš do rány mé!“ — „Bojím se raději, aby to nebyl jed,“ odpověděla ona; „přicházítí ode srdce.“ Roztrhší roucho náprsní, složila ji v klůček, jež přivázala tkanicí z vlasů svých.

Opilost, ana dlouho trvá u divokých a jest pro ně jako nemoc, zbránila jim bezpochyby stíhati nás první dny; a jestliže hledali nás napotom, podobné, že to stalo se na západ v tom domnění, že jsme sstoupili na Mešasebi; ale my obrali cestu ku hvězdě nepohnutelné⁵⁵, řídíce se mechem na dubích. |

55 Nedlouho však, i poznali jsme, že málo získáno vyproštěním mým; poušť rozvíjela nyní před námi své samotiny neobmezené. Bez zkušenosti života lesního, vyšinulí z pravé cesty a chodíce maní, kde jsme měli se octnouti v těch pustých lesinách? Často pohlédna na Atalu pomněl jsem na ten starý příběh Agora,^o který mi Lopéz čisti dal a který udál se na poušti Bersabé před drahnými lety, kdy lidé žili za tři věky dubu.

Atala udělala mi plášť z jesenového lejčí, nebo byl jsem takměř nahý. Ušila mi mokasiny⁵⁶ z kůže plcha pižmového ostnem svině mořské. Já naproti tomu pečoval jsem o její ozdobu. Brzy vstavím jí na hlavu věnec ze slézu modrého, který jsme nacházeli po cestě u zpustlých hrodek indických; brzy navleku jí pásek na krk z červených zrnek azaleových⁵⁷; a potom jmu usmívati se, patře na krásu její podivnou. |

56 Když se nám nahodila řeka, přeplavili jsme se na voru nebo přelouli ji. Atala podepřela se jednou rukou na rameno mé a jako dvě labutě putující podali jsme se přes ty vody pusté.

Často u velikém horku ve dne hledali jsme záslony pod mechem cedrů. Všecko téměř ve Floridě stromoví, zvláště pak cedroví a doubí, přikryto jest mechem bílým, an spouští se s větvoví jejich až na zemi. Uvida v noci při měsíci na opchalé^p pouště habr⁵⁸ osamotělý ve stroji takovém, mněl by viděti příšeru, vlekoucí za sebou roucho dlouhé. Divadlo to neméně jest malířské ve dne, nebo hejna motýlů, mušek trpyticích se, kolibrů, zelenavých papoušků, blankytných kavek přiletujících zavěšet se na mechoví to a představují s ním podobiznu koberece bělovlného, na němž by řemeslník evropský vykrumpoval žízaly a ptáky se lesknoucí. |

57 V těch podivných hospodách, připravených uprostřed samotin od ducha svrchovaného, odpočívali jsme o polednách. Když větříkové s nebe se snesli a chvěli tím cedrem výtečným, tu ten hrad povětrný, vystavený na větvoví jeho, kolébal se i s ptactvem a poutnictvem usnulým v zácloně jeho; tu tisíce^r šust vynikal od loubí a sklepení⁵⁹ toho pohnutelného stánku; žádný z sedmi divů věku starého nevyrovnal se těmto památkostem na poušti.

Každý večer rozdělávali jsme oheň veliký a vystavěli stánek pocestný z kory čtyřmi dřevci upevněné. Zabil-li jsem krůtku divokou, doupňáka, bažanta lesního, pověsili jsme je k dubu zapálenému na konec hůlky zaražené do zemi a zůstavili větrům otáčeti zvěřiny. Jedli jsme mech nazvaný *drštkami skalními*, cukrové kůry
58 březové a jablka májová, kteráž mají choutku broskve i maliny pospolu. Ořechy černé, sumach⁶⁰, javor poskytlí vína na stolík náš samotný. Někdy vyšel jsem hledat mezi rákosím zrostliny, jejíž květ podlouhlý co kornout obsahoval sklenku té nejčistější rosy. Velebili jsme Prozřetelnost, ana na outlém proutku květiny umístila to žídlo^r jasné uprostřed shnilotiny bahna, jako vložila naději do dna srdce hořem sklíceného, jako dává vznik ctnosti z lůna bídy života.

Ach, znamenám brzy, že jsem mýlil se v náhledném^s klidu Ataly. V míře postupování našeho na poušti stávala se smutnější.

Někdy potrhla sebou mimo příčinu a otočila hlavu kvapně. Někdy přepadl jsem ji, ana upírá na mne pohled vášnivý, jež tudíž nesla k nebi s hlubokou těžkomyslností. Co mne děsilo nejvíce, bylo nevíím jaké tajemství, nevíím jaká myšlenka ukrytá v hlubokosti srdce jejího, kterou jí na očích jsem znamenal. Vždy mne vábíc, 59 vždy odhánějíc, oživujíc a udušujíc naději mou, kdy jsem mněl nějaký míti přístup do srdce jejího, zůstavila mne tu, kde jsem byl zprvu. Kolikrátě říkala mi: „Ó můj mladý milence, já tě miluji jako stín lesní o poledni! Ty jsi krásný jako poušť se vším kvítím svým a dechem větríků. Kdy se nakloním k tobě, drkoci; dotkne-li tvé se ruka má, mním, že umru... Včera vítr pohnal vlasů tvých do mé tváři, an jsi odpočíval na klínu mém; i mněla jsem, že cítím lehkého tknutí duchů neviditelných. Takt jest, viděla jsem kozky na vrchu Okoně, slyšela rozmluvy starců, plných dnů; než ani příjemnost kůzlátek, ni moudrost starců jsou tak líbezné a mocné jako slova tvá. A nicméně, ubohý Šakto, nebudu nikdy manželkou tvou!“

Neustavný odpor lásky a náboženství Atalina, oddanost její outloty a čistota mravů, charakteru výtečnost a hlubokost citění, 60 vznešenost myslí u vě|cech velikých, jemnost v maličkostech, vše to z ní dělalo bytost pro mne nepochopitelnou. Atala nemohla nad mužem ni slabé vlády dosíci⁶¹: jsoucí plna náruživosti, byla plna moci; hodna buď poklony, buď nenávisť.

Po patnácti nocích běhu kvapného vstoupili jsme na pohoří *Allegany* a došli jednoho ramene Tenázu, řeky do Ohia vpadající. Pomocí rady Ataliny zdělal jsem člunek, jež jsem oklejoval živící slívovou, sešiv nejprve koru jeho vlasením jedlového kořene. Potom vstoupivše do něho, pustili jsme se po řece.

Dědina Stiko s hrobkami pyramidovými a katřecmi pobořenými okázala se nám po levici na záhybu jednoho předhoří; napravo 61 mýjeli jsme údolí Kéov, ukončené výhledem na vísku Joru, visící od čela hory jména téhož. Řeka nesoucí nás tekla mezi vysokými strminami⁶², na jichžto povrchu viděti bylo slunce zacházející. Tyto samotiny hluboké nebyly zkormucovány ni žádného přítomností člověka. Uzřeli jsme jen jednoho indického lovce, an opřený na luk svůj a stoje nepohnutý na vrchu skály, viděl se býti sochou, ustavenou na horách duchovi těch pustin.

Atala i já připojili jsme ticho své k tichu scény toho světa původního; než najednou dcera vyhanství pronesla tento v povětří se rozléhající hlas, plný pohnutí a zármutku. Zpívala o vlasti své:

„Šťastný, kdo neviděl dýmu slavnosti cizokrajné a který sedával toliko při radovánkách otců svých!

Kdyby modrá kavka od Mešasebě pravila Nevyrovnané⁶³ z Floridy: „Proč kvílíš tak žalostně? Není-li tu pěkných tobě vod a pěkných stínů a všelikteré pastvy jako v lesinách tvých?“ „Takt jest,“ 62 řekla by|odběhlice Nevyrovnaná; „ale hnízdo mé je v jasmínu: kdož mi ho dá? A slunce pustiny mé, jest-liž tobě?“

Šťastný, kdo neviděl dýmu slavnosti cizokrajné a který sedával při radovánkách otců svých!

Putovav drahně hodin, umdlený poutník sedne si smutně. Ohlédá se vůkol po domích člověků; nemá poutník, kde by sklonil hlavu svou! Poutník klepá u chaloupky, složí luk svůj za dvěře, prosí o nocleh; hospodář pokyne mu rukou: poutník vezme luk svůj a vrátí se do pouště!

Šťastný, kdo neviděl dýmu slavnosti cizokrajné a který sedával toliko při radovánkách otců svých!

Přepodivné povídky, vypravované okolo ohniska, sladké výlevy srdce, dlouzí zvykové milovati, tak potřební životu, vy jste naplnili 63 dny toho, který neopustil vlasti své! Hrob jeho doma jest, když mu slunce zajde; na něm slzy přátelů a sladké nábožné památky!

Šťastný, kdo neviděl dýmu slavnosti cizokrajné a který sedával toliko při radovánkách otců svých!“

Tak zpívala Atala; nic nepřekazilo náreku jejímu mimo povlovné šumání člunu našeho po vodě. Toliko zde onde opětován byl od ohlasu slabého, an podal jeho druhému slabšímu a ten třetímu ještě slabšímu nad něho: myslil by, že duše dvou milenků, druhdy nešťastných jako my, přivábené tím libozvukem tklivým⁶⁴, oblíbily sobě lkáti poslední od něho slova na horách.

Zatím samota, přítomnost neustavná předmětu milého i samo neštěstí rozmnožovaly lásku naši každé chvíle. Síla počala ucházeti Atale a náruživost, unavujíc tělo, jala se svítězovati nade ctností její křesťanskou. Stále prosila matky své, jejíhož stínu rozhněvaného| 64 udobřovati se zdála. Časem tázala se mne, slyším-li žalostný hlas a vidím-li vynikati plamen ze země. Já, mdlouhou jsa uchvácen, plápolaje žádostí a mněje ztracena se býti v oněch lesinách, nastokrátě v úmyslu jsem byl obejmouti milenkou svou; nastokrátě jí představoval jsem, abychom, zdělavše sobě stánek na poušti, tam pochovali sebe. Než odpíralatě vždycky. „Pomni,“ říkávala, „mladý příteli, že bojovník náleží vlasti: co jest žena slabá proti povinností, kteréž jsou na tobě? Budiž veliké myslí, synu Uta-lissův; nerepci proti osudu; srdce člověka jest jako houba říčná, která poněkud pije vodu čistou za jasna, avšak nabubří bahnem, jak brzy nebe vodu zkalilo. Smí-li houba říci: „Mněla jsem, že nebude nikdy bouře a že slunce nebude páliť nikdy?““

Ó René, bojíš-li se zármutku srdce, varuj se obydlí pustého: ⁶⁵ veliké náruživosti milují samotu a nésti je do pouště jest zjednati jim vládu. Jsouce stížení péčí a strachem, vystaveni nebezpečnosti přijíti do rukou Indům nepřátelským, býti pohřženu v vodách, uštknutu od hadů, sežránu od šelem, nacházejíce trudné potravu nuznou, a kam nohou se díti, nevědouce, nemohli jsme, zdálo nám se, u větší se nalézati nesnázi, kdy jedna příhoda dovršila zlobu⁶⁴ tu.

Bylo sedmécitné⁶⁵ slunce od odchodu našeho z dědiny. Měsíc ohně⁶⁵ nastoupil běh svůj a všecko ohlašovalo bouřku. V dobu, kdy ženy indické pověšují vorací berlu^v na chvojky a kdy papoušci utíkají se do vydutín cypřišů, aby požívali chládku uprostřed dne, počalo se kaliti nebe. Zatajili se po samotině všelící hlasové, utichla poušť a lesové umkli, stanouce u všeobecném tichu. Brzy nato hřímání hromu odlehčilo, rozléhaje se po tom lese věkovitém, co sám je svět, vyvádělo z něho rachot výtečný. Bojíce se utonouti v řece, pospícháme dosíci⁶⁶ břehu a skryti se v lese.

Bylo bařinaté místo. Probírali jsme se nesnadně klenutími svačkovými⁶⁷ a skrze vinné kmení, skrze fazoly a plazící se pletivo, v nichžto vázly nohy nám jako v léčkách. Země bahnitá šeptala vůkol nás a každé chvíle blízcí byli jsme utonutí v hloubi. Nesčíslné žížaly, náramní netopýři oslepovali nás, chřestící hadi sykali ode všech stran a vlci, nedvědi, zubři, karkajové,^w tygřici, sběhše se hledat ochrany v ústupu (skrytém místě) tomto, naplňovali jej rykem⁶⁸ svým. |

⁶⁷ Zatím zdvojily se tmy: mračno skleslé mísilo se do stínů lesních. Náhle roztrhne se oblak, blesk plane⁶⁹ kvapně cestou klikatou. Strhna se náramný vítr od západu, sežene v hroznou směš mračna se mračny. Nebe otvírá se ráz co ráz⁷⁰ a skrze rozpukliny jeho viděti jest nové nebe a plápolající krajiny. Celá lesů spousta skloňuje se. Strašné, spanilé divadlo! Zapálí hrom les onde a onde; zážeh lítá co kšticce plamenná; sloupy jisker a dýmu ztékají⁷¹ oblaky, jenžto chrlejí⁷² hromy své do zanícení šírého. Třeskot bouře a ohně, hučení větrů, šumání stromů, křik oblud, ryk šelem, jekot proudu, sykot blesku hasnoucího u vodě, všeliký ten hřmot, rozmnožený od ohlasu nebe a hor, ohlušoval pouště. |

⁶⁸ Velký duch to ví! okamžení to viděl jsem jen Atalu, myslil jen ji. U kořen smrku, pod který jsme vběhli, za štít byl jsem jí tělem svým; událo mi se za chvíli uchrániti jí před litinou, ana skrze zpřerážené ratolesti sula se na nás. Sedě u vodě pod stromem, drže milenku svou na klíně a zahřívaje její nahé nohy krásné rukama rozkochanými,⁷³ byl jsem šťastnější nad mladou manželku, ana ponejprv cítí plésati zárod v životě svém.

Zatím poslouchali jsme hluku bouře! Najednou ucítím, ana slza ukvapne Atale na klín můj. „Bouře,“ zvolám, „jest to krupěje deště tvého?“ — Potom, obejma srdečně milenku: „Atalo,“ pravím jí, „ty tajíš něco přede mnou. Otevři mi srdce své, ó krásno má! Blaze jest, kdy přítel nahlédne do srdce příteli! Pověz mi to tajemství bolestné, které zpěčuješ se odkryti. Ach, vidím, ana pláčeš vlastní | své!“ — Odpověděla na rychlost: „Synu lidský, kterak bych plakala vlastní své, an otec můj nebyl z krajiny palmové!“ — „Kdož jest ten, an tě postavil do dolu slzavého? Odpověz.“ Atala vece: — „Prve než matka má dala u věně bojovníku Simaghanovi třiceti kobyli, dvacet bůvolů, sto měr oleje dubového, padesát koží bobrových a mnohé jiné zboží, poznala člověka pleti⁷⁴ bílé. Ale matka mé matky chrlila jí vody do tváří a přinutila vdáti se za velikomyslného Simaghana, podobného králi a ctěného od národů jako ducha. Ale matka má řekla ženichu svému: „Počala jsem, zabij mne.“ Načež Simaghan: „Chraň mne duch velky skutku tak mrzkého! Já tobě neuřeži nosu ani uší, protože jsi byla upřímná a že jsi neoklamala lože mého. Plod tvého života bude plod můj a nevejdu k tobě dřívě, než by odešel pták rejžový a svítil by měsíc třináctý.“⁷⁰ V ty | doby já, protrhši lůno matky své, počínala jsem růsti, jsouci hrdá co Španielka a co divochyně. Matka má udělala mne křesťankou, jakož byla sama s otcem svým. Potom hledalo jí hoře lásky a ona sstoupila do toho sklípka kožemi vykládaného, odkavad není povratu⁷⁵ nikdy.“

Takový byl příběh Ataly. „A kdožte byl otec tvůj, ubohý sirotečku na poušti?“ řekl jsem. „Kterak ho nazývají lidé na zemi a jaké měl jméno mezi duchy?“ — „Nemyla jsem nikdy nohou otci svému,“ dí Atala; „vím toliko, že živ byl se sestrou svou v Sv. Augustýnu a že byl vždy věrný matce mé: Filip bylo jmě jeho mezi anděly a lidé ho nazývali Lopézem.“

Na ta slova vzkřiknu, až se rozléhlo po poušti. Hlas úžasu mého pomísil se s třeskotem hromu. Přituliv Atalu k srdci svému, jako bych ji zardousit chtěl, volal jsem, zajíkaje se, po chvílkách: „Ó sestro má, ó Lopézova dcero, dcero dobrodince mého!“ — Atala zděšená tázala se, odkud pomatení to; než kdy zvěděla, že Lopéz byl ten hostinský muž ušlechtilý, an mne za vlastního přijal v Sv. Augustýnu a jehož jsem opustil pro svobodu, projata jest sama pomatením a radostí.

Bylotě příliš pro naše srdce, že i bratrská přízeň navštívila nás, připojíc lásku svou k lásce naší. Vešken Ataly zápas stával se nyní neprospěšným; nadarmo pozoroval jsem, že vztáhši jednu ruku do klínu svého, pohnula sebou nadobytějně: již jsem ji uchvátil, již

opojoval se sladkým dechem jejím, již píl celou kouzelnost lásky ode rtů jejích. Pozdvih očí k nebi, k blyskotiny světlu, držel jsem nevěstu v rukou svých uprostřed pouště u přítomnosti Věčného. Stroj svadební, hodný neštěstí a velikosti lásky naší divoké!

⁷² Nádherní lesové, jenž | jste chvěli všemi ratolestmi a vrchy svými co nějakými oponami a nebesy lože našeho! Sosny zanícené, jenž jste působily pochodně k svatbě naší! Řeky vystoupilé, hory bučící, hrozná a výtečná příroda⁷⁶ — což jste byly jen marné přípravy, které by oklamaly nás, a nemohly jste ukryti na okamžení do svých tajemných hrůz štěstí jednoho člověka!

Atala slabě již toliko odpírala žádostem mým, dotýkal jsem se okamžení blahosti, kdy náhle nezkrocený blesk, provozovaný od třeskotu hromu, zabrázdě v hustosti mraku, naplní celý les sirou a světlem a rozrazí strom před nohama našima; utíkáme zděšení. Ale úžasu! — V tichu, následujícím po tom rozpuku ohromném, slyšíme zvoneček. Oba dva s podivem naslýcháme hlasu, tak neobyčejného na poušti. Na rychlost zaštekne pes opodál; potom

⁷³ blíží se, opětuje štěkot, přijde, vyje radostně u nohou našich: starý poustenník, nesa lucernu, následuje ho lesem. „Velebena budiž Prozřetelnost!“ zvolal on, uhledav nás. „Již dlouho vás hledám! Zvonímeť obyčejně v noci a v bouři, bychom přivolali pocestné; a za příkladem bratří našich na Alpích a Libanu máme psy, učené hledat poutníků zabloudilých ve samotině. On vás čil od počátku bouře a přivedl mne sem. Dobrotivý Bože, kterak jsou mladí! Ubohé děti, co kusily na té poušti! Nuže, přinesl jsem nedvědí kůži, ta hodí se té mladé ženě. Tuhle jest drobet vína v láhvi“.

Budiž Bohu chvála ve všech skutcích jeho! Milosrdenství jeho jest náramné a dobrota jeho neskončená.“

Atala již se octla u nohou kněze! „Pěstoune modlitby,“ praviláť

⁷⁴ jemu, | „já jsem křesťanka; nebo tě seslalo k vyproštění mému.“ — Já ledva pochopoval jsem poustenníka; ta milostivost jeho zdála mi se tak vznešená nad člověka, že ve snách býti jsem se domníval. Při záři od lucerničky, kterou držel duchovník, viděl jsem kapati vodu jemu od brady a hlavy; nohy, ruce a obličej jeho zkrvácené byly od trní. „Starče,“ zvolám kposledu, „co to máš za srdce, že ti není hromu se báti?“ „Báti?“ odpověděl otec s jakousi vroucností, „báti se, tu kde lidé jsou v nebezpečnosti a já přispěti mohu! Byl bych zajisté nehodný služebník Jezu Krista!“ „Ale víš-li,“ díím jemu, „že já nejsem křesťan?“ — „Mladíku,“ odpověděl poustenník, „tázal jsem se tebe o náboženství tvé? Řekl-li Kristus: „Přišel jsem pro toho, a ne pro onoho?“ On trpěl za židy i pohany a viděl ve všelikém člověku bratra svého a nešťastníka. Co tuto pro

⁷⁵ vás činím, málo jest; naleznete jinde větší pomoci; | ale chvála z toho nebudiž chvála naše. Co jsme my lidé než nehodní nástrojové dobroty božské! A kdež jest vojáka tak choulostivého, an by utekl, vida svého vůdce s křížem v rukou a s hlavou korunovanou trním, kráčejícího před sebou na pomoc člověkům?“

Slova ta projala srdce mé; slzy podivení a tklivosti⁷⁸ kanuly po lícech mých. „Mé milé děti,“ praví poustenník, „panuji v těchto lesinách malému zástupu bratří vašich divokých. Jeskyně má jest nedaleko odtud ve vrchu; pojdte ohřít se ke mně; nenaleznete tam pohodlí života, ale najdete ukrytí; a i za to děkovati jest dobrotě božské, neboť jsou, kterým se i toho nedostává.“ |

Jsou lidé spravedliví, kterých svědomost tak jest poklidná¹, že nelze přistoupiti k nim, aby nesdělil pokoje, an tak říkajíc dýše ze srdce a myšlíněk jejich. Když mluvil poustenník, cítil jsem, že se kojí náruživosti v prsích mých a sama bouře na nebi vidína jest oddalovat se na hlas jeho. Mračna dosti brzo rozptýlena jsou, abychom opustit mohli ústupu svého. Vyjdouce z lesa, vstoupáme do stráně vysokého vrchu. Běží pes před námi, nesa na konci hole lucernu zhaslou. Podav Atale ruky, jdu s ní za misionářem. Ohlédaltě se často, aby viděl nás, patře s outrpností na nouzi a mladost naši. Byl urostlosti výtečné, podoby bledé a suché, tváří poctivé
77 a prosté. Viděti, že dnové jeho byli zlí, a | vrásky na čele jeho ukazyvaly jízvy náruživostí udušených ode ctnosti a od lásky k Bohu i lidem. Když, stoje přímý a nepohnutý, rozprávěl, oči jeho mírně sklopené, nos orličí, fousy dlouhé měly cos výtečného v poklidu svém a jako čelícího do hrobu pro své přirozené k zemi se nesení. Kdo viděl jako já otce Aubrya putujícího v samotě o hůlce své na poušti, ten má pravý obraz křesťanského poutníka na zemi.

Podavše se půl hodiny po nebezpečných stezkách hory té, přijdeme k jeskyni misionářově. Vstoupíme do ní skrze břechtanoví mokré, jenž se vinulo o skalí. Nebylo tu ničehož mimo koberec z listu papajového, nádobku na čerpání vody, některé dřevěné osudí^a, motyku, hada pitomého^b a na kameni, an sloužil za stůl, krucifix a knihu křesťanskou.

Muž starých dnů jal se zdělat oheň ze suchého proutí; rozemlev
78 tureckou pšenici mezi kamenama a udělav koláč, | pekl jej v popelí. Když koláč přijal od ohně pěknou žlutou barvu, předložil nám jej za horka se smetankou ořešnou v javorovém okřínku^c.

Večer přivodil jasnotu a služebník ducha velikého pobídl nás sednouti na skalí u vchodu jeskyně. Následujem ho na místo, jenž otvíralo shled nesmírný do pouště. Ostatky bouře vrhly se různem na východ; ohňové vzejmutého od blesku lesa svítily ještě v odlehlosti. U kořen hory celý bor zvrácen jest do bahna a řeky hnaly

vesměs odmočenou hlínu, kmení stromové, mrtviny zvěři a ryby zleklé, jichžto břicha stříbrná vidět bylo plynouti po vodě.

Uprostřed toho divadla půvabného^a Atala vypravovala příběh náš starému duchu hory. Srdce jeho tklivé pohnuto jest a slzami skropeny fousy jeho. „Dítě mé,“ řekl k Atale, „povinnas obětovati
79 bolesti své Bohu, k jehožto | chvále vytrpěla jsi již tak mnoho; on ti pokoj navrátí. Hle, jak se kouří tyto lesiny, opadají proudové, roztrhují se mračna: mníš, že by ten, který zpokojuje takovou bouří, nemohl utišíti zármutku ve srdci člověka? Není-li tobě útočiště lepšího, dcero rozmilá, dám tobě chaloupku mezi stádcem, které šťastný byl jsem získati pravdě. Vyuče Šaktu, dám tobě za muže, kdy hodným bude býti jím.“

Na ta slova padnu poustenníkovi k nohám, prolévaje slzy radostné, ale Atala stane se bledá jako smrt. Kmet zdvihl mne dobrotivě: a tu znamenáno, že měl ochromené ruce. Atala na rychlost pochopila neštěstí. „Ó ukrutníci!“ zvolala ta dívka. —

„Milá dcero,“ pravil otec, usměje se tiše, „co jest to proti tomu, co vytrpěl můj učitel božský? Jestliže Indové modlářští ublížili
80 mně, jsou to slepci ubozí, které Pánbůh osvíti jednou. Já i|je miluji více, čím hůře naložili se mnou. Nemohl jsem ostat ve vlasti, do níž jsem byl se vrátil a kde slavná královna poctila mne, vzhlédnouc na to slabé znamení mé upřímné snažnosti v rozhlásování pravdy. Vrátil jsem se opět na ty pouště, bych tu strávil ostatek života, slouže bratřím svým a Bohu svému. Bude hnedle třiceti let, co obývám v samotině té, a zítra dvaadvacet, co bydlím v té skalině. Přišed na to místo, nalezl jsem tčkové rodiny, jichž mravy byly divoké a živobyti bídné. Zvěstoval jsem jim slovo pokoje a mravy jich poznenáhla okrotly. Nyní živi jsou pospolu v malé obci křesťanské u kořen té hory. Hlásaje jim spasení, vyučoval jsem je prvotným uměním života. Sám, boje se býti jim těžek přítomností svou, ustranil jsem se do jeskyně této, kam oni přicházejí na radu. Tuto,
81 vzdálený od lidí, velebím Boha v ohromnosti^a | samotin a hotuji se k smrti, kterou mi ohlašuje sešlý věk můj.“

Takto vypravoval stařec na poušti. Zatím němí bleskové otvírali nebesa na východ a na oblacích k západu trojí slunce třpytelo se pospolu. Některé lišky, rozptýlené od bouřky, natáhše své černé tlamy, ležely nade srázem^a a slyšeti bylo šustění zrostlin, které, osychajíce na větříku večerním, pozdvihovaly všudy ratolesti sklopené.

Vrátíme se do sluje, kdež poustenník připravil lůžko ze mchu cyprišového Atale. Hluboká mdloba jevila se v oči a hnutí té panny; pohlédala na otce Aubrya, jako by mu zjeviti chtěla tajemství, ale

něco zdálo se překážeti jí v tom, buď přítomnost má, buď nějaký stud, buď neprospěch rady. Pozoroval jsem, že vstanouc o půlnoci hledala poustenníka; an však, upraviv jí lože, vyšel spatřovat pěk-
82 nosti noci a modlit se k Bohu na vrchu | hory. Řekltě mi ráno, že jest to jeho zvyk, i v zimě; an prý rád vidí kolébatí se vrchy oplchalých lesů, oblaky choditi po nebi a slyší rád hučeti větry a proudy v samotě. Sestra má tedy přinucena byla vrátiti se na lože své, kdež usnula. Ach, pln jsa naděje, viděl jsem ve mdlobě Ataly toliko známky pomíjející unavenosti!

Ráno procitiv od zpěvu kardinálů a posměváčků⁸, hnízdicích v akacii a bobkoví, jenž obkličovalo jeskyni, šel jsem utrhnout růže magnoliové a položil jsem ji cele mokrou ode slz jitra nad hlavu Atale spějící. Byl jsem té naděje, podle náboženství krajiny mé, že dušička nevíňátka jakého, umřelého u prsí matěře, sstoupila na ten kvítek v jedné krůpěji rosy a že blahý sen dodá ji v lůno mé milenky. Potom hledaje hospodáře, najdu jej, an s vykasáným odě-
83 vem čeká mne, sedě na kme|nu věkem padlé sosny. I dí mi, chci-li jíti s ním v osadu, pokud Atala spí; svolím a dáme se na cestu.

Sstoupaje s hory, viděl jsem duby, na kterých zdálo se, že duchové vypsali tajemství. Poustenník vyryl tam některé řádky. Byly to verše jednoho starého básníka, Homéra nazvaného, a několik průpovědí z jiného básníka, ještě mnohem staršího, jemuž jméno Šalomoun.

Bylo nevím jaké starožitné a tajemné srovnání mezi tou moudrostí časů, těmi verši mechem zarostlými, tím poustenníkem, an je psal, a těmi duby starými, jenžto v hlubině pouště sloužily mu za knihy. Jméno, stáří jeho a den příští^d byli také zaznamenáni na jedné tresti^o u kořen stromu. Divil jsem se křehkosti té poslední památky. „Bude trvati déle než já,“ odpověděl mi otec, „a bude vždy míti ceny více než to málo dobra, které jsem učinil.“ |

84 Odtud přišli jsme do hlubokého údolí, kdež jsem viděl věc před-
podivnou. Byl to most přirozený, jako ten ve Virginii, o kterém snad mluvíti slyšel jsi. Lidé, synu můj, zvláště z krajiny tvé, následují často přírody, ale vyobrazení jich jsou skrovníčká; ne tak příroda, když jí libo následovati děl člověka! Ta prostírá mosty od vrchu jedné hory na vrch hory druhé, zavěšuje chodníky v oblacích, rozlévá řeky za ouzlabí, vytíná hory za sloupy, za vodní kotel — moře.

Prošedše sklepem^e jediným toho mostu, stavíme se uprostřed jiného zázraku: nebo chodili jsme z jednoho očarování ve druhé. Byly to hrobky Indův z dědiny neboli *háj smrti*. Poustenník povolil jim pochovávatí mrtvých vedle obyčeje dávného a posvětil toliko

místa křížem. Země hřbitova byla rozdělena rovně jako pole jich obecně na toliko částek, koliko rodin. Každá část dělala hájek pro |
85 sebe, rozdílný vedle chuti a srdce těch, kdož štípili jej. Potůček vinul se bez hrkotu prostředem toho háje; nazývali jej *struhou po-koje*. To milé útočiště duší uzavřeno bylo na východ mostem, pod kterým prošli jsme; dva pahrbkové obmezovali je k půlnoci a polední; otvíralo se jedno^f na západ, kdež vyvstával velký les jedlový. Kmení těch stromů červené, mramorované zelenem a nápodobné sloupům vysokým, působilo nádhernou sítí u toho pěkného chrámu smrti. V lese onom panoval hluk slavný, podobný temnému zvuku varhan pod klenutím křesťanského kostela; ale zabrav se do hlubiny té svatyně člověk, slyšel toliko chválozpěvy ptactva, slavícího na památku mrtvých slavnost věčnou.

Vyjdouce z lesa uzříme dědinu, založenou na břehu jezera, uprostřed pousty květné. Přišli jsme tam průchodem skrze magnolie a zelené doubí, broubíci jednu z těch starodávných cest, které
86 se na|lézají na poušti. Uhlédavše Indové starého pastýře na plani, opouštěli tudíž práci svou a sbíhali se k němu. Jedni líbali uctivé šat jeho; druzí podporovali kroky jeho motavé; matky, vyzdvihující dítky své, ukazovaly jim otce dobrého. On chodě vyptával se, co se děje v osadě: dával radu jednomu, káral vlídně druhého; mluvil o žněch nastávajících, o vychování dítek, o potěše v zármutku a mísil Boha do všech řečí svých.

S tímto průvodem podáme se k jednomu kříži velkému, an stál u cesty. Tu sluha Páně obyčej mívál vzývati Boha s osadníky veřejně. „Moji milí novorozenci v Kristu,“ řekl on, obrátě se k zástupu, „přibyl vám bratr a sestra; a na doplnění štěstí vidím, ana Prozřetelnost božská ušetřila včera obilí vašeho: tohle jsou dvě veliké příčiny děkovat jí. Vykonejmež tedy povinné Bohu díky a každý měj pobožnost vroucnou, vděčnost neskončenou a srdce zkroušené.“ |

87 Potom poustenník pod širým nebem prostými, nelíčenými slovy jal se konati modlitbu k Bohu a všecken zástup modlil se s ním, kleče u vysoké trávě. Zorní záře, jevíc se v záhoří, zplameňovala východ rozlehlý. Všecko bylo zlaté nebo růžové na poušti; voda odrážela proměnný nebes oheň, jakož i vrubovitě lesů a skalín vršky, jenž splejvaly nad břehy jejími. Hvězda nová, ohlášená tolikým bleskem, vzešla naposledy ze propasti světla a sličný papslek její radostně zasvítal na to shromaždění nevinné. Ó modlitba slavná, ó podívání rozkošné na zástup divochů jedněmi ústy, jedním srdcem velebících stvořitele svého! Chrámem tu poušť, krovem širé nebe, slunce svící chrámovou! Není, není pochyby, že slyšel

Bůh modlitbu tu, že tu chvíli, kdy jsme se kořili, sstoupil na veškeré lesiny, nebo cítil jsem, an přicházel do srdce mého.]

- ⁸⁸ Po té modlitbě, při které mi se nedostávalo jediné dcery Lopézovy, podali jsme se do osady, kdež půvabný panoval svazek pospolitého a přirozeného života. Na konci háje cypřišového staré pouště viděti bylo vznikající orbu. Zlaté klasy kolébaly se nade kmením poražených dubů a snop jednoroký nahrazoval strom desetí věků. Všude lesy zůstavené plápolu vyražejí dýmu mraky dohory a pluh zdlouha ponáší se po zetlelosti kořání jich. Měřiči s provazci dlouhými chodí, vyměřující pustinu, a soudce stanoví první ku jmění právo. Ptactvo postoupá hnízd svých, doupe šelmy lité stává se chalupou. Slyšeti břinkot kování a rány od sekyry probuzují poslednímkrát ohlas, an sám umírá se stromy, útočištěm svým. Bloudil jsem u vytržení mezi těmi obrazy, oslazenými poměním na Atalu a představováním sobě blaženosti, kterouž se kojiti mělo srdce mé. Divil jsem se prospěchu umění nad životem divokým, viděl jsem občiti⁷ | se člověka divokého na poušti; byl jsem při snoubení prvotním člověka se zemí; an člověk tou úmluvou velikou postoupil zemi dědictví potu svého a země podvolila se věrně vydávati žně, chovati děti a popel člověka.

V ty doby přineseno misionáři dítě, jež on okřtil mezi jasmíny kvetoucími, u žídlu vod, ana zatím rakev nesena jest uprostřed her a prací do smrti háje. Dva snoubenci dostali požehnání pod dubem a potom šli jsme osadit jich do nového koutu pustiny. Pastýř kráčel napřed. Ten malý zástup, pojda od skály ku skále za svým správcem ctihodným, představoval obměkčenému srdci mému ta stará tažení prvotných čeledí lidských, kdy Sem⁸ se syny svými podával se světem pustým, následuje slunce, jenž chodilo před nimi.

- ⁹⁰ Chtěl jsem se tázati poustenníka výborného, kterak spravuje děti své; odpověděl mi s velkou vlídností: „Nedal | jsem jim žádného zákona, naučiv je toliko milovati se vespolek, modliti se Bohu a očekávati lepšího života: všechny zákony světa jsou toho menší. Vidíš na návsi chalupu větší nad jiné; ta slouží za kapli, kdy deštivo jest. Tam se shromažďují ráno a večer chválit Pána, a kdy nejsem přítomen já, vykonává stařec jeden modlitbu; nebo starost jest jako mateřství, jako knězstvo přírody. Potom rozejdou se po práci na pole, a jakkoli jmění rozděleno jest, by navykli hospodaření společnému, nicméně obilí klade se do stodol obecných pro zachování lásky bratrské. Čtyři starcové rozdělují podle rovnosti požitky práce.

Zpráva ta těšila mne nadmíru a cítil jsem tudíž přednost toho

života stálého, mravného a pracovitého nad onen těkavý, neprospěšný a lení^h divochů.

- Ach, René, já nerepci proti Prozřetelnosti, jednak vyznávám,
⁹¹ že nepomním nikdy na tu obec evangelickou bez trpkého pocitu touhy⁸. Když jedna chatrč s Atalou v tom kraji ušťastnila život můj. Tam by konec bylo bloudění mému; tam s milovanou manželkou, jsa neznám světu, v štěstí okrytém hlubinami lesů byl bych posel jako ty řeky, kteréž nemají jména na poušti! Na místě toho pokoje, ježž tenkrát jsem sobě předpovídati směl, v jakém zármutku strávil jsem dny své! Býti za hříčku ustavnou štěstí, metánu na všechny břehy, drahně času vzdálenou od své vlasti a nenalezti tam po návratu⁹ svém ničehož mimo chalupu zřícenou a přátele zapomenuté v hrobě: ten býti měl osud Šakty! |

Byl-li sen můj o blahosti živý, netrval aspoň dlouho a procítění čekalo mne v jeskyni poustenníkově. Užasl jsem se, že Atala příjdoucím nám o polednách nevyběhla vstříc. Nevím, co za hrůzu projalo mne náhle, cítil jsem, že mi usedalo srdce, a vidíno mi, jako by bobkovi šustělo smutně na vrchu. Blíže se k jeskyni, nesměl jsem volati Lopézovy dcery. Obraznost¹ má děsila se zárovň buď hlasu, buď mlčení, jenž následovati mělo na volání mé. Ještě více strašila mne noc panující u vchodu skály, i díím k misionáři: „Ó ty, jehož provodí a zesiluje Bůh, vstup do té mráčky a navrať mi Atalu!“ |

⁹³ Jak jest slabý, kým vládnou náruživosti! Jak jest silen, kdo jich prost jsa spoléhá na Boha! Byla větší mysl v srdci víry plném kmeta, usvadlého věkem sedmdesáti šesti let, nežli ve vsi mladosti prsí mých. Muž pokoje všel do jeskyně a já zůstal vně, plný strachu. Brzy slabý zvuk nápodobný k náreku vyšel z hlubiny skalní a uhořel v ucho mé. Vykřikna a nalezna všecku sílu, vrazím do noci jeskyně. — — Duchové otců mých, vy jedni víte, co za divadlo ranilo oči mé!

Poustenník rozžav pochodni z louče, držel ji třesoucí se rukou nad ložem Ataly. Ta mladá, pěkná dívka, odpolu zpodepřená na loktě, vidína jest bledá a rozčechraná. Krůpěje bolestného potu blyštěly se jí na čele; oči její napoly zhaslé snažily se ještě vyrazeti lásku ke mně a ústa její usmívala se. Zaražený, jako bych ohromen ⁹⁴ byl, s upřenýma | očima, vztaženýma rukama, rtoma² odpolu otevřenýma stál jsem nepohnutě. Hluboké mlčení panovalo za chvíli mezi třemi osobami toho žalostného divadla. Poustenník přetrhl je první. „Totč,“ řekl, „zimnice od unavení; poddejme se vůli Boží: Bůh se smiluje nad námi.“

Na ta slova krev stavená vzala opět běh svůj do srdce mého a za tklivosti³ divochovou přešel jsem na rychlost od zoufání do důvěrnosti nemírné. Jednak Atala nenechala mne dlouho v ní. Pohnouc smutně hlavou, znamenala nám, abychom se přiblížili k loži jejímu.

„Otcě můj,“ pravila mdlým hlasem, obrátíc se k duchovníku, „blízka jsem poslední hodinky. Ó Šakto, poslyš bez náramného zoufání tajemství, které jsem skrývala před tebou, abych neučinila tebe nešťastnějším a poslušna byla matky své. Nepřekaziž mi znamenání bolesti, | jenž by přivodily kvapně konec té chvíle, kterou ⁹⁵ žítí zbývá mně. Mnoho povídati mám, avšak podle bití toho srdce ustávajícího — — podle nevím jaké tíže ledové, kterou ty prsy zdvíhají sotně⁴, cítím, že dosti chvátati nemohu.“

Po mlčení krátkém Atala pronásledovala takto: „Smutný osud můj počal téměř prve, než jsem spatřila světlo. Má matka počala mne v neštěstí; s tíhotou nosila mne v životě svém a vydala mne na svět s náramnými bolestmi: pochybováno o mně. Chtěci zachovati dny mé, učinila slib matka má: zavázala se jménem mým, že věčné zachovám panenství, jestliže ujdou smrti. — — Slib nešťastný, an mě uvrhuje do hrobu!

Bylo mi na šestnáctý rok, kdy jsem ztratila matku. Několik hodin předtím, než zhasla, povolala mne k posteli své. „Dcera má,“ ⁹⁶ pravila mi u přítomnosti | jednoho misionáře, který potěšoval poslední hodinky její, „dcero má, víš, jaký slib učinila jsem za tebe. Chtěla-li bys, aby zklamala matka tvá? Ó má Atalo, zůstavuji tebe světu nehodnému křesťanky; uprostřed modloslužebníků, kteří pronásledují Boha otce tvého a Boha mého, an dav tobě dny života, zachoval tě druhým zázrakem. Mé milé dítě, přijmouc rouchu panenskou, odřekneš se toliko svízeln⁵ chatrče a smrtelných náruživostí, které zarmoutily střeva matky tvé! Nuže, pojď, milenko má, pojď, přísáhní na ten obraz matky Spasitele v rukou toho svatého kněze a tvé matky umírající, že mne nezradíš přede tváří nebe. Pomní, že jsem zavázala se pro tebe, abych zachovala život tvůj, a že nesplníš-li slov mých, ne ty trestána budeš, ale matka tvá, jejíž duši uvržeš do muky věčné.“ |

⁹⁷ Ó matko má, proč jsi tak mluvila! Ó náboženství, jenž jsi jednímkrátem strastí mou a štěstím mým! Ztracuješ mne a potěšuješ mne! A ty, milý a smutný předměte náruživosti, ana mne sžírá i v náručí smrti, ó Šakto, vidíš nyní, co způsobila příkrost osudů našich! — — Prolévající slzy a přivínouc se k prsím mateřským, zaslíbila jsem, co žádáno. Misionář vyřekl nade mnou ta hrozná slova a dal mi ten škapulíř, který mne víže navždycky. Matka má hrozila mi klatbou, jestliže bych kdy zrušila slib svůj, a poručivši mi tajiti toho nepřestupitelně pohanů, pronásledovníků náboženství mého, skonala, objímajíc mne.

Neznala jsem tenkrát nebezpečnosti té přísahy. Jsouc plna vroucnosti a horlivá křesťanka, hrdá na krev španielskou, probíhající žíly

mé, neviděla jsem vůkol sebe člověka hodného mé ruky; plésala jsem, nemajeci jiného ženi|cha mimo Boha matky mé. — — — Uzřela jsem tebe, mladého, pěkného vězně: obměkčená osudem tvým, směla jsem mluvit s tebou u hranice lesu — — a hned pocítila jsem veškeré tíže slibu svého.“

To kdy řekla Atala, já, zatna pěsti a pohlédna na misionáře okem hrozlivým, zvolal jsem: „Hle, to jest to náboženství tak náramně schválené! Zlořečená přísaha, která mi odnímá Atalu! Zlořečený ten Bůh, který protívuje se přírodě! Člověče, kněže, co jsi přišel tropit do lesů těch?“ — — —

„Tebe zachránit!“ odpověděl stařec strašlivým hlasem; „krotit náruživostí tvých a zbraňovat ruhači, abys neuválil hněvu nebeského na sebe! Pěkně tobě sluší mladíkovi ledva na svět příšlému toužiti bolestí svých! Kde jsou známky trápení tvého? Kde snešená bezpraví? Kde ctnosti tvé, kteréž by jediné ospravedlnily nárek | tvůj? Kde jaká služba tvá? Kde dobří skutkové tvoji? Nešťastníku, není tvého než náruživosti, a ty smíš reptati proti nebesům! Až třiceti let jako otec Aubry strávíš u vyhnanství na horách, méně hotov budeš souditi ústavy Prozřetelnosti; potom seznáš, že nevíš nic, že nejsi nic a že není kázně tak přísné, není zloby tak strašlivé, již nésti nezasloužilo by tělo porušené.“

Blesk, an starcovi z očí vycházel, obrostlá brada jeho, ana dorážela k prsím, jeho slova ohromující činily jej podobna Bohu. Poražen jsa důstojenstvím jeho, padl jsem k nohům jemu, prose za odpuštění výstupku. — „Synu můj,“ odpověděl mi hlasem tak lahodným, že lítost vstoupila do srdce mého, „synu můj, ne pro sebe káral jsem tebe. Ach, dobře máš, přišel jsem dělat málo do lesů těchto a Bůh nemá služebníka nehodnějšího nade mne. Ale synu můj, nebi, nebi! — zlořečiti nikdy nesmíme. Od|pusť, jestli jsem tě urazil; ale poslyšme sestry tvé. Snad jest k zpomožení; nezoufejmež. Šakto, Bůh dal člověku naději.“

„Mladý příteli můj,“ převzala mluvu Atala, „tys byl svědkem zápasu mého, a přecis viděl jen tu nejmenší částku; ostatek tajila jsem před tebou. Ano, otrok černý, an skropuje potem svým horoucí písek Floridy, jest méně bídný, než byla Atala! Vzbuzujíc tebe k outěku, avšak jistá smrti, kdyby se oddálil ode mne; bojíc se utéci s tebou do pouští, a přece prahnouc po stínu lesovém a volajíc hlasem velikým pustinu. — — — Ach, kdyby bylo jen opustiti rodiče, přátele, vlast; kdyby (hrozné k vyřknutí) jednalo se jen o ztrátu mé duše! — Ale tvůj stín, ó matko má, tvůj stín byl vždy přede mnou, předstíraje mi muky své. Slyšela jsem tvé úpění, viděla plamen pekelný sžíratí tebe! — Noci mé byly su|ché a plné

strašidel; dny mé neutěšené; rosa večerní usychala, padajíc na horké tělo mé; rty otvírala jsem větríkům, a větríci nedadouce mi okřání, zažehali se od ohně dechu mého. Jaké trápení viděti tebe neustavně před očima, daleko od lidí, v hlubokých pustinách, a cítiti mezi mnou a mezi tebou hráze nepřestupitelné. Konati život svůj u nohou tvých, sloužiti za otrokyni tobě, strojiti oběd a lože tvé v některém koutě světa neznámém byla by pro mne blaženost svrchovaná: blaženosti té blízka byla jsem, a nemohla jí užítí! Jakou jsem zamejšlela radu, co za sny vycházelo z toho smutného srdce! Někdy uprouc oči na tebe, uprostřed pouště jala jsem se podávati žádostem nesmyslným, jako hodným trestu. Brzy chtěla jsem býti jediný tvor s tebou žijící na světě; brzy cítíc božství, jenž mi překáželo v strašlivých zámeznostech⁷, | přála jsem, aby pošlo božství to, kdybych jedno⁸ já, zavřená v tvém náručí, metána byla od propasti k propasti s zříceninami Boha i světa? Tu chvíli — — říci-li smím? — tu chvíli, kdy věčnost jme se pohřžiti mne, kdy postaviti se jdu před soudce neuprositelného, to okamžení, v kterém bych poslušna byla matky své, vidím s radostí, že stráven jest od panenství život můj, — — a i teď, v hrozném odporu, umírám litujíc, že jsem nenáležela tobě!“ —

„Dcero má,“ vešel jí poustenník do řeči, „bolest mámií tebe. Ten výstupek náruživosti, do kterého se podáváš, málokdy pravý jest: ten ani v přirozenosti není, a jest proto méně hoden trestu před Bohem, že raději omyl ducha nežli zlobu srdce zjevuje. Mělas varovati se zámezností, nehodných celosti⁹ tvé. Ale, | milé dítě, tvá obraznost klopotná¹⁰ přílišně zarmoutila tebe nad slibem tvým. Náboženství pravé nežádá obětí větších nad lidské. Jeho pravé city, jeho mírné ctnosti předčí daleko city výskočné¹¹ a ctnosti přepjaté domnělého hrdinství. Kdybys byla klesla, inu, ubohá ovečko zbloudilá, dobrý pastýř by hledal tebe a přivedl opět ku stádu. Pokladové želu byli otevřeni tobě; potoků krve potřeba jest k smazání chyb před lidem; Bohu na jediné slze dosti. Upokoj se, má milá dcero, tvůj stav žádá poklidu¹²; utecme se k Bohu, on léčí každé rány služebníků svých. Jest-li to vůle jeho, jakož se naději, že jest, aby jsi vyšla z té nemoci, vyučím tebe pravdě a zproštěna budeš slibu svého | před Bohem a konati dny své u mne se Šakto, manželem svým.“

Po těch slovích starce Atala uchváčena jest dlouhou křečí, které zniknouc, dávala znamení strašlivé bolesti. „Jakže,“ pravila náruživě s sepatýma rukama, „bylo tedy pomoci! Mohla jsem zproštěna býti slibu svého!“ — „Ba mohlas, dcero má,“ odpověděl otec, „a můžeš dosavad.“ — „Pozdě, pozdě jest!“ zvolala ona. „Ach,

že mi jest umřítí v okamžení tom, kdy slyším, že jsem mohla býti šťastná! Když jsem znala dříve toho svatého kmeta! Jaké bych dnes požívala radosti, s tebou, se Šaktou, křesťanem — — — potěšená, zotavená od toho muže velebného — — v této poustě navždycky! — — Ó, to by přílišná byla blaženost!“ — „Utěš se!“ díím jí, vezma za ruku tu ubožičku, „utěš se, to štěstí bude nám.“ — „Nikdy, nikdy!“ pravila Atala. — „Kterak!“ díím já opět. „Ty nevíš konce!“ řekla panna; „včera — — — v té bouři — — — tys mne tiskl — — — tvá to vina — — — byla jsem na tom, abych zrušila slib svůj — — — jala se uvrci matku svou do plamenné propasti! — Již klatba její naléhala na mne; — — — již jsem klamala Bohu, an vysvobodil život můj. Celuje¹³ mé rty třesoucí se, nevěděl jsi, ach, nevěděl, že objímáš smrt!“ — — — „Proboha!“ zvolal misionář, „milé dítě, co jsi činilo?“ — „Hřích, otcě můj,“ vece Atala s pomatným pohledem; „jednak já zkazila jen sebe a zachovala jsem matku svou.“ — — — „Dopověz!“ díím já spěšně, pln jsa zděšení, „dopověz!“ — „Nuže,“ řekla, „předvědouci slabost svou, vzala jsem z domova s sebou — — —“ „Což?“ vskočím jí do mluvy s hrůzou. — „Jed!“ — — dí otec. „Jest v životě mém,“ zvolala Atala.

¹⁰⁶ Vypadne oheň z ruky poustenníku; já omdlévaje sklesnu ku nešťastné dívce; | stařec obejmje oba dva ramenem otcovským; a všickni tři v mráкотě mísíme za chvíli vzdychání svá na tom loži smrtelném.

„Vzhůru! Vzhůru!“ pravil brzo srdnatý poustenník, rozsvěcuje lampu. „Maříme drahou chvíli; hledejme pomoci, Bůh se smiluje nad námi! Snad ještě lze — — dcero má, ó žes neřekla včera!“ —

„Ach otcě,“ řekla Atala, „hledalať jsem tě minulé noci; ale nebe na pokutu viny mé oddálilo tě ode mne. Jednak všeliký prostředek byl by neplatný; Indové sami, povědomí trávenin, nevědí prostředku proti jedu, který jsem vzala. Ó Šakto, suď o mém úžasu, kdy ne tak náhlý oučinek byl, jakož jsem se nadála. Láska zdvojila sílu mou; duše má nemohla tak brzy odloučiti se od tebe.“

¹⁰⁷ Tu já ne vzdycháním hlasitým překazil jsem Atale u vypravování, nýbrž zámeznostmi divochům známými jedině. Válek jsem se zůřivě po zemi, ruka|ma lomě a ramena si hryze. Otec starý s podivnou laskavostí běhal od bratra k sestře a steré shledával pomoci. Při vši klidnosti srdce svého a tíži věku uměl se činiti srozumitelným mladosti naší a lidskost jeho výtečná podávala jemu zvuků tklivějších a vroucnějších nad samu náruživost naši. Kněz ten, an od čtyřicíti let obětoval se den co den službě boží a lidu na horách, podobal se velikému zápalu, kouřícímu se stále na výsosti před Hospodinem.

Ach, bylo nadarmo vše, cokoli snášel, aby bolesti ulevil Atale. Unavení, hoře, jed a náruživost smrtelnější nade všechny jedy pospolu sjednotily se, aby odňaly ten kvítek pustinám. K večeru znamená strašná se ukazovala. Mrtvost oudů všech uchopila Atalu a krajnosti těla jejího počínaly stydnouti. „Dotkni se prstů mých,“ řekla mi, „nejsou-li jako led?“ — Nevěděl jsem, co odpověditi, ¹⁰⁸ a vlasy mi | vstávaly hrůzou; potom pravila dále: „Včera ještě, můj nejmilejší, za jedním dotknutím tebe celá jsem se třásla, a hle, již necítím tvé ruky — — — ledvaže slyším hlasu tvého; jeskyně ta mizí poznenáhlu vůkol mne — — — Zpívají to ptáci? — Již as zapadá slunce — Šakto, světlo jeho pěkně bude na poušti nad hrobem mým.“ —

Pozorujíc Atala, že slova její rozpouštěla nás ve slzy, vece: „Odpusťte mi, milí přátelé, jsem tuze mdlá; snad budu silnější! — — — Jednak umřítí tak v mládí, tak najednou, kdy srdce mé plné bylo života! — Pěstoune modlitby, měj se mnou strpení, neopust mě. Myslíš, že matka má spokojena bude a že Bůh mi odpustí vinu mou?“ —

¹⁰⁹ „Dcero má,“ odpověděl dobrý duchovník, prolévaje slzy a stírajíc je třesavými a ochromenými prsty, „dcero má, celé tvé neštěstí pochází od nevědomosti; vychování tvé divoké a nedostatek umění potřebného jsou zkáza tvá; nevěděla jsi, že člověku nesluší vládnouti živobytím svým. Potěšena buď tedy, ovečko má; Pánbůh tobě odpustí pro nevinu srdce tvého. Matka tvá a ten misionář nerozumný, an ji spravoval, byli vinnější nad tebe, oni překročili moc svou, vynutice na tobě slib nesmyslný, an nikdy platnosti neměl a míti nemohl před Bohem, ale pokoj Hospodinův budiž s nimi. Vy všickni dáváte světu strašlivý příklad, jak nebezpečná jest přepatá horlivost a nedostatek světla u věcech náboženství. Upokoj se, dítě mé; ten, který zkušuje ledví a srdce, bude souditi tebe podle úmyslu tvého, an čistý byl, a ne podle skutku, an byl úhonný.

¹¹⁰ Co se týká živobytí, jestliže hodina tvá padla, v které usnouti máš v Pánu, ach, mé milé dítě, což málo ztratíš, ztratíc tento svět! Byvši živa v samotině, poznala jsi hoře; co kdyby viděla psotu pospolitosti; kdyby, přistavši na břeh Evropy, slyšela urážlivý křik bolesti, an se vznášel od té staré země, jenž jest toliko mrtvých popel, zapájený slzami žijících! Obyvatelé chaloupek i paláců všickni vespolek trpí, všickni lkají v tom údolí. Vidíny jsou královny plakati jako sprosté ženy a užasnouti se bylo nad množstvím slzí, které byly v oči králů.

Litovala by lásky? Milá dcero, rovně tak litovala by snu. Znáš-li srdce člověka a mohla by sčísti nestálosti tužeb jeho? Snáze by

spočetla vlnobití mořské, povalené od bouře. Atalo, sebeobětování, dobrodinstvo nejsou svazek věčný: byl by den, kdy snad ošklivost následovala by za sytostí; co přešlo, za nic by pokladeno, nic by pozorováno nebylo, jediné neshoda chudého a opovrženého spojení. Bezpochyby, dcero má, nejpěknější láska byla ona toho muže a ženy té, kteřížto vy|šli z ruky Stvořitele. Ráj byl zdělán jim; byli nevinní a nesmrtelní. Dokonalí na duši i na těle, srovnávali se ve všem; Eva stvořena byla Adamovi, Adam Evě. I nemohli-liť oni udržeti se v tom stavu blaženém, kdož moci bude po nich? — Ať nedím o sňatcích prvního lidu, o tom spojení nevýmluvném, kdy sestra byla manželkou bratru; láska a přízeň bratrská sloučily se v srdci jediném a čistota jedné z nich veličila lahodnost druhé. Všecka ta spojení zkormucena jsou; závist připlazila se na oltář trávný, kde obětováno jest kozlátko; panovala pod stánkem Abramovým^a a na loži tom, kde arciotcové okoušeli tolika radostí, že zapomínali na smrt matek svých. Mlčím o klopotech hospodářství, o svářích, o výčítcích obapolných, o nepokoji a všech svízelných tajných, jenžto bdějí pod poduškou lože manželského. Žena obnovuje bolesti své po každé, kdy matkou se stává, a | vdávání její děje se s pláčem. Jaká žalost nad ztrátou novorozence, jež matka kojíc vidí umíratí na klínu svém! Hory byly plné úpění; nic nepo-
¹¹² těšilo Rachele,^b že synů jejích nebylo více.

Ale řekneš, že celá byla to žádost tvá, žiti v chaterné chaloupce s vyvoleným svým; že jsi nehledala sladkosti manželstva, jako raději vnady onéno pošetilosti, kterou jinochstvo nazývá milostí: klam, omyl, marnost, sen obraznosti¹⁴ raněné! I já, dcero má, znal jsem bouři srdce; hlava ta nebyla vždycky plechatá ani prsy ty tak poklidné vždycky, jako se zdají tobě tento den. Věť mně zkušene-
¹¹³ mu: kdyby člověk stálý v náklonnostech svých neustavně nalézal, čím by vzbuzován byl cit jeho, jsa obnoven stále, mimo pochybu samota a milost vrovňaly by Bohu jej samému; nebo to jsou ty dvě potěchy věčné Svrchovaného. Ale duše člověka ustává a | nikdy nemiluje dlouho téhož samého předmětu úplně. Vždy jsou dvě stránečky, kterými dvě srdce netýkají se sebe, a ty stránečky učiniti mohou život dosti nesnesitelný.

Posléze, dcero má, veliká jest to vada člověka, aby ve snách o blahosti¹⁵ zapomínal na tu křehkost smrti, polučené¹⁶ s přirozeností jeho. Jest nám dokonati, jest nám rozloučenu býti. Dříveji, později, buď jakákoli blahost tvá, bylo by tomu obličejí krásnému proměnití se v tu jednotvárnou způsobu, kterou hrob dává rodině Adama; ani Šaktovo oko nepoznalo by tě mezi sestrami hrobu. Láska nevztahuje vlády své na červy rakve. Což dím, ó marnost

nad marností, co mluvím o moci přátelství na zemi! Chceš, má milá dcero, věděti vztažení jeho? Kdyby člověk některý se vrátil na světlo několik let po smrti své, pochybuji, aby uvidín byl s radostí od | samých těch, kteří prolili slzi nejvíce na památku jeho; tak
¹¹⁴ brzo člověk v nové přechází spolky! Tak snadno na se béře jiné navyklosti! Tak přirozená jest jemu nestálost! Takou maličkostí jest život náš i ve srdci přátel. Děkuj raději dobrotě božské, milá dcero, že tak brzo vytrhuje tebe z toho dolu strašného a povolává do sídla blaženosti, kteréž nikdy nebude konce.“

Jako poslední záře dnová utěšuje větry a prostírá pokoj na nebi zkrášeném, tak starcova slova poklidná utišila náruživosti vzbouřené u vnitřku mé milenky. Zdála se mysliti jediné na bolest mou a na prostředky, jimiž by snesitelnou učinila svou mi ztrátu. Brzy pravila, že by umřela šťastná, kdybych připověděl neplakati jí; brzy mluvila o matce, o vlasti mé a hleděla vytrhnouti mne z bolesti přítomné, vzbuzujíc ve mně jiné památky; napomínala mne k trpělivosti a k ctnosti. „Ty nebudeš | povždy nešťastný,“ řekla mi.
¹¹⁵ „Zkušuje-li tě nebe dnes, jest to proto, abys více lítost měl nad neštěstím bratří svých. Srdce, milý Šakto, podobá se oněm stromům, kteří nevydávají na člověka rány balšámu, ledaže by ocel ranila je samy.“

Takto řekši, obrátila se k misionáři, hledajíc oblehčení u něho, které zjedнала mně; a tak odměnně potěšujíc a potěšována jsouc, přijímala a dávala slovo života na loži smrti.

Poustenník zdvojoval piňnost svou v míře, jak nešťastnějšími byli jsme; jeho staré kosti okřívaly teplem milosti a pořád, upravujíc léky, rozsvěcujíc oheň, obnovujíc stlaní, držel podivné řeči o Bohu a blahosti spravedlivých. Maje pochodni náboženství v ruce, zdál se předcházeti Atalu ku hrobu a zjevovati jí divné tajemství jeho. Celá jeskyně plna byla velikosti té smrti křesťanské a duchové nebeští mimo po|chybu pozorovali tohoto divadla, v kterém náboženství samojediné zápasilo s láskou, mladostí a smrtí.
¹¹⁶

Zvítěziloteť to náboženství božské a znáti bylo triumf jeho po svatem zářmutku, jenž následoval v srdcích našich za prvním náruživostí klopotem¹⁷. Okolo půlnoci Atala vidína jest obživovati k opětování modlitby, kterou jí předříkal duchovník u lože. Brzy potom podadouc mi ruky, hlasem ledva slyšitelným pravila: „Synu Utalissův, pamatuješ-li tu první noc, kdy jsi mne držel za pannu poslední milosti? Ó divné tušení osudu našeho!“ — Umlkla; potom dí: „Když si pomyslím, že tě opustiti mám navždycky, srdce mé usiluje ožiti tak náramně, že pro milost velikou cítím téměř do sebe moci státi se nesmrtelnou. Ale Bože, staň se vůle tvá.“ Utichši

¹¹⁷ opět za chvíli, pravila dále: „Nyní zbývá, bych tě pro|sila za odpuštění té žalosti, kterou jsem způsobila tobě. Trápila jsem tě hrdostí a svéhlavostí svou. Šakto, trochu prsti, nasypané na tělo mé, brzy postaví světy mezi mnou a mezi tebou a zprostí tebe navždy břemene neštěstí mého.“

„Mne za odpuštění!“ díím jí, pohřížený ve slzách, „zda nezpůsobil jsem já tobě všechno neštěstí tvé?“ — „Příteli můj,“ pravila ona, vejduc mi do mluvy, „tys mne uštěstnil velice; a kdyby mi bylo ještě jednou živu býti, volila bych raději tu blahost milovati tebe chvíli u vyhnanství nešťastném nežli celé živobytí strávití pokojně ve své vlasti.“

Tuto zatajil se hlas Ataly: stínové smrti kladli se vůkol očí a úst jejích; bludné prsty něčeho se týkati chtěly; mluvila pošepmo s duchy neviditelnými. Brzo na to usilovala, jednak nadarmo, odvázati s krku malý křížek svůj; i prosila mne sníti jej a řekla mi:

¹¹⁸ „Když | jsem mluvila s tebou po prvé u hranice, viděl jsi tento křížek blyštěti se proti ohni na prsích mých: to jest celé jmění Ataly. Lopéz, otec tvůj a můj, poslal jej matce mé, když jsem se narodila. Přijmi tedy to dědictví ode mne, bratře, chovej je na památku neštěstí mého. Utečeš se k tomu Bohu nešťastných v strasti života svého a daruješ snad slzu milence své. Šakto, mám na tě poslední prosbu! Příteli, spojení naše nemohlo než krátké býti na zemi, ale po tomto žití jest život delší. Ó jak trpké bylo by rozloučiti se s tebou navždycky! Já tě předcházím dnes toliko a budu čekati tebe v království nebeském. Jestlis miloval mne, mladý modláři, dej se vyučiti náboženství křesťanskému, které zachystá spojení naše u věčnosti. Učinilo před tebou veliký zázrak to náboženství božské, jelikož schopnou udělalo mne opustiti tebe bez zoufánlivé žalosti, v které bych umřela sice. Nicméně, Šakto, | nechci od tebe než slovo prosté; dobře vím, co to jest, žádati přísahy.

¹¹⁹ Snad by slib ten rozdělval tebe od některé ženy šťastnější nade mne! — — Bude-li tě která milovati jako Atala? — — — Ó matka má, odpusť své zbloudilé dceři! Padám opět do mdloby a ujímám ti, ó Bože, myšlení, které náleží jedinému tobě!“

Proklán jsa bolestí a úpěje, jako by se rozskočiti bylo prsím mým, slíbil jsem Atale přijítí jednou víru křesťanskou. To vida poustenník, zdvihl se s nadšeným pohledem, a vztáhna ruce ku sklepení jeskyně: „Přispěj,“ zvolal, „přispěj, veliký Bože!“ — To propověděv, poklekne vedle lože s vroucností, tichý jsa, jako v hlubokém rozjímání. Jeho příkladem co nějakou mocí nadpřirozenou uchvácený vrhu se i já na kolena a skloním hlavu k nohám Ataliny. Strašlivé ticho panovalo mezi námi za chvíli, potom muž výborný,

¹²⁰ pohle|děv na dívku, náhle pronesl slova ta: „Jdi, duše spanilá, spoj se s Stvořitelem svým!“ — Atala skonala.«

Tuto Šakta po druhé u vypravování svém přinucen byl stanouti. Slzy ho polily a hlas jeho vydával přetržená slova toliko. Sachem slepý otevřel nádra svá, a vytáhna křížek od Ataly: »Tuhle,« pravil, »jest ten základ protivenství! Ó René, ó synu můj, ty jej vidíš, já nevidím více! Pověz mi, za tolik let nezměnilo-li se zlato jeho? Znát-li na něm slzy mé? Poznal-li by to místo, které ta svatá dívka celovávala¹⁸ ústy svými? A co Šakta, není posud křesťanem? Jaké příčiny důležité politiky a vlasti držely jej dosavad v bludu otcův jeho? Nebudu meškati déle. Volá mne země: když míníš sstoupiti do hrobu, že nesplňuješ slova daného? — Ó země, nebudeš mne
¹²¹ čekati dlouho! Jen co kněz zmladí vodou tuto hlavu hořem | šedivou, naději se spojití s Atalou. Ale nechať skončím příběh svůj.«

POHŘEB

»Nepokusím se, ó René, vypisovati tobě nyní zoufalost, ana uchvátila duši mou, když Atala vydala poslední vzdechnutí. K tomu více by náleželo teplosti, než mi se dostává; musily by zavřené tyto oči otevřítí se slunci, aby žádaly počtu od něho slzí, vylitých na světle jeho. Ano, tento měsíc, an svítí dobu tu nad hlavami našimi, ustane prve objasňovati samotiny kentucké; Ohio, an nese tu chvíli čluny naše, staví prve běh vod svých, než slzy mé ustanou téci pro Atalu. Celé dva dny byl jsem nečitelný domlouvání poustenníkovy. Píle¹ ukrotiti žalost mou, ten výborný | muž neužíval marných důvodů zemských; spokojoval se říkati mně: „Synu můj, to jest vůle Boží,“ a přivinoval mne k sobě. Nevěřil bych nikdy, že tolik jest potěšení v tak mále slovích křesťana oddaného, bych toho byl nezkusil sám.

Tklivost, léčení, nezměněná trpělost starého sluhy Hospodina překonaly posléze urputnou bolest mou. Styděl jsem se za slzy, které on vyléval pro mne. „Otče,“ pravím jemu, „totéž příliš; nechať náruživosti jinochovy nekormoutí déle pokoje dnů tvých. Dovol, ať odnesa ostatky své milenky, pochovám je v některém koutě pousty, a jestliže odsouzen jsem k živobytí delšímu, snažím se hoden býti té svatby věčné, kteráž mi slíbena od Ataly.“

Při tom nenadálém ponavrácení myslí mé ten dobrý otec tetelil se radostí; i zvolá: „Ó tvůrce, ó Bože můj, dokonej dílo své: navrať pokoj té duši | ztrápené a nezůstav mu po tom neštěstí ničehož kromě prospěšné a pokorné památky.“

Muž spravedlivý odepřel mi toho, aby mi vydal tělo mé milenky; ale představil mi, že povolá osady a pochová dceru Lopézovu se vši přístrojností křesťanskou; čehož já opět zbraňoval jsem řka: „Neštěstí a ctnost Ataly neznámé byly před lidmi; nechať hrob její, vykopaný soukromě rukou tvou a rukou mou, sděluje tu mrákotu.“ — Na tom snešeno, bychom zjitra, kdy vycházeti bude zorní záře, zahrabali Atalu pod obloukem mostu přirozeného, u vchodu do háje smrti. Ustanoveno také jest, že strávíme noc tu na modlitbách u těla té svěťce.

K večerou přenesli jsme ty ostatky vzácné k jednomu jeskyně otvoru, hledícímu na půlnoc. Poustenník zaobalil ji do kusu evropského plátna, předěného od matky své; to bylo jediné zboží, kteréž mu pozůstávalo ze staré vlasti jejího, a od dávna schovával je k pohřbu vlastnímu. Atala ležela na trávě citlivek² pohorních; nohy, ruce, hlava, ramena a částka prsí jejích odkryty byly. Ve vlasech viděti jí kvítek magnolie usvadlý; — týž, který jsem položil na postel panenky, bych plodnou učinil ji! Rtové její na vzor poupěte z růže, utržena přede dvěma jitrama, zdáli se prahnouti a usmívati se. Na lícech běloskvoucích viděti jí některé modravé žilky; krásné oči byly zavřeny, nohy spojeny mravně a ruce alabastrové držely u srdce ebenový křížek; škapulř osudný slibu nešťastného byl na krku jejím. Zdála se očarována býti od anděla zármutku a ode sna nevinny a hrobu. Neviděl jsem nic nebeštějšího; a nevědomý, že ta panna požívala světla, vzal by ji za sochu³ usnulého panenství.

Duchovník neustal modle se celou noc; já tiše seděl jsem u hlav pohřebního lůžka Ataly mé. Kolikráte jsem, když spala, choval na klíně tu hlavu utěšenou! Kolikráte, přilna k ní, poslouchal a chytal dychání její! Ale nyní nevyšlo dechu z těch prsí nepohnutých a darmo čekal jsem probuzení její krásy.

Měsíc půjčoval své bledé pochodně k tomu bdění smutnému. Vyšetř o půlnoci jako bílá panna, která se béře plakati nad rakvi družky své. Brzo rozšířil po lese to velké tajemství černokrevnosti⁴, které tak rád povídá věkovitému doubí a břehům stovčickým jezera. Časem duchovník opětoval starou notou několika veršů jednoho starého básníře, nazvaného Joba, pravě:

„Člověk vychází jako květ a podtat bývá
a utíká jako stín a netrvá.

Proč Bůh dává světlo zbědovanému a život
těm, kteříž jsou ducha truchlivého?“

Tak zpíval stařec. Hlas jeho vážný a poněkud libý rozléhal se po tichu pouště. | Jméno Boží a jméno hrobu odráželo se od ohlasu všelikého, lesiny i řeky. Vrkání virginických holubů, chřestění spádu řeky v horách, cinkání zvonečku na pocestné přidávalo se k tomu zpěvu pohřebnímu; a zdálo se, jako by v háji smrti odlehlý kůr zemřelých odpovídal hlasu poustenníka.

Mezitím záplava zlatá povstala na východě. Krahuji ozývali se na skalách a kuny vracovaly se do doupat jilmových; to bylo znamením k Atalinu pohřbu. Vložil jsem tělo její na plece své, poust-

tenník předcházel s rejčem: počneme sstoupati se skály na skálu; starost a smrt zdržovaly kročeje naše. Uhlédaje psa, který nás vyslídil v lese a který nyní, skákaje radostí, jinou nám vyznačoval⁵ cestu, dal jsem se do pláče. Často dlouhá kštice Ataly, chvěná větríky ranními, okryla tváři mou co rouškou od zlata; často, ¹²⁷ustáváje pod břemenem, | složil jsem ji do mechu a sedl k ní pro nabýtí nové síly. Posléze přijdeme k místu vyznamenanému od bolesti mé; sejdem pod oblouk mostový. Ó synu můj! — — Bylo tu podívati se na mladého divocha a starého poustenníka křesťanského, oba dva na kolenou klečící proti sobě na poušti a ryjící rov (hrob) rukama ubohé dívce, jejíž tělo prostřeno bylo podle nich ve vyschlém výmolu řeky.

Dokonavše dílo, přenesli jsme tu krásu do lůžka jejího z hlíny. Ach, což jiné strojil jsem pro ni lůžko! Vezma potom trochu prsti do ruky a zachovaje ticho strašlivé, upřel jsem posledníkrát oči své na obličej Atalin; nato sypal jsem tu starověkou zemi na čelo osmnáctijaré. Viděl jsem postupně⁶ mizeti podobu své milenky a vděky⁷ její skrývati se pod rouchu věčnosti: ještě vyhlédaly poněkud prsy její ze země černé, jako strmí lilium bílé z temné hlíny. | ¹²⁸„Lopéze!“ zvolal jsem potom, „pohleď, syn tvůj pochovává sestru svou!“ — a tak zahrabal jsem Atalu zemí sna.

Vrátíme se do jeskyně a tu zjevím misionáři úmysl svůj, že se usadím u něho. Svatý muž, znaje kupodivu srdce člověka, vyzkoumal mysl mou a podvod bolesti mé. I dí mi: „Šakto, synu Utalisův, pokud žila Atala, mluvil jsem tobě, bys zůstal na té poušti; ale nyní změněn jest osud tvůj, ty náležíš vlasti. Věř mi, synu, bolest není věčná; dříveji později nachází konec svůj, protože srdce člověka konečně jest; a totě jedna z velikých bid našich, že nám není dlouho býti nešťastnými. Navrať se k Mešasebi, jdi potěšovat matky své, ana tě čeká každý den a má potřebu pomoci tvé. Dej se vyučiti náboženství tvé milé Ataly, kdy příhodno bude tobě, a pamatuj, žeš jí přislíbil býti ctnostným a křesťanem. Já tu bdíti ¹²⁹budu nad hrobem sestry tvé — — Jdi, synu můj: | Bůh duše tvé milenky a pamět na tvého starého přítele v horách půjdou s tebou do pousty.“

Taková byla slova člověka skalního; vážnost jeho u mne byla veliká, hluboká jeho moudrost, i poslechl jsem. Hned zjitra opustil jsem hostitele čestného, an tiskna mě k srdci svému, dával mi radu poslední, své poslední požehnání a poslední slzy své. Šel jsem okolo hrobu Atalina. Podivil jsem se, vida malý kříž, postavený nad nebožkou, jako viděti bývá stežen korábu utonulého. Soudil jsem, že poustenník modlil se u hrobu v noci. Ta známka přátelství

a nábožnosti starcovy přivedla mne k hojnému prolévání slzí! Projala mne tužba otevřítí ještě jednou ten rov a podívati se konečně na milenku mou; ale strach jakýs nábožný zabránil mi. Sednu na zemi kyprou, do kteréž se již zarýval červ, hledaje průchodu ku křísti své. Založiv loket na kolena, hlavu podpí | raje rukou, zůstal jsem pohřížený ve trpkých myšlénkách. Ó René, tuto jsem prvnikráte opravdově rozjímal marnost dnů našich a převelikou marnost úmyslů našich. Ó synu můj, kdož jest, an by neučinil rozjímání toho? Já jsem jelen zšedivělý od zimy; věk můj rovná se věku vrány. A věru, po tolika letech, jenž odpočívají na hlavě mé, po tak dlouhé zkušenosti života neznám člověka, an by oklamán nebyl snem blaženosti, neznám srdce, ano by nemělo rány tajné: srdce nejjasnější na pohled podobá se studnici na pouště Alachne: svrček zdá se býti tichý a čistý, ale nahlédneš-li do dna pokojného, uziříš krokodýla ohromného, jež chová studnice u vodách svých.

Uviděv takto vzjítí i zajítí slunce na tom místě žalosti, druhý den, jak uslyšán jest křik pelikánův, hotovím se opustiti ten hrob ¹³¹posvátný. Odtud co ode cíle nějakého vyšel jsem, chtěje se | dáti drahou ctnosti. Tříkrát volal jsem duši Atalinu; třikráte duch pouště odpověděl na hlas můj pod obloukem pohřebním. Pozdravil jsem potom jitřní záře a pozoroval opodál na pohorní stezce, an poustenník kráčí k chaloupce nešťastníka jednoho. Padna na kolena a co nejrůzněji obejmá hrob, volám hlasitě: „Odpočívej v pokoji v této cizině, ó dívko přenešťastná! Na odplatu za milost, za vyhnanství a za smrt podstoupenou opuštěna budeš i od Šakty!“ — Potom prolévaje potoky slzí, rozžehnal jsem se s dcerou Lopézovou a vytrhl se ze samoty té, zůstaviv u kořen nádherné památky přirozenosti památku ještě spanilejší: nizounký hrob ctnosti.«

ZAVÍRKA

Šakta, syn Utalissův, Natcha rodem, vyjevil tento příběh Re-
¹³² néovi Evropčanu. Otcové podali ho synům svým a | já, poutník
do zemí dalekých, pověděl jsem věrně tobě, čtenáři, co o něm vy-
pravili mi Indové. Viděl jsem v povídce¹ té mnoho věcí: obraz lidu
lovčího a lidu role dělajícího; první zákonodárství pospolitosti,
nebezpečnost neumění a horlení nábožného; s druhé strany světlo,
snášelivost a pravého ducha evangelického; zápas náruživosti a
ctnosti v srdci bezelstném, posléze svítězení náboženstva nad citem
nejurputnějším a nad hrůzou nejstrašlivější: — nad milostí a smrtí.

Když mi Siminol jeden vypravil příběh ten, viděl mi se velmi
užitečný a docela pěkný, protože on přičinil k němu květ pouště,
půvab² chalupy a prostotu u vypsání bolesti, jakou že zachoval
jsem, nepochlebuji sobě. Než jednu věděti věc zbývalo mně! Na
dotazy mé, co se dalo s otcem Aubryem, nemohl mně odpověděti
¹³³ nižádný. Mělo | býti to tajno mne vždycky, i tebe, čtenáři, leč že
Prozřetelnost všečedící vyjevila mi, čeho hledal jsem. Poslyš, co se
dalo.

Procházeje poříčí mešasebéské, jenž dělá na poledne pěkné meze
Nové Francie, žádal jsem viděti na půlnoci druhý div té krajiny,
spád Niagary. Stavím se nablízce toho spádu, v staré zemi Irokezů,
kdy jednoho jitra, podáváje se planinou, naleznu ženu, ana sedí
pod stromem, držíc mrtvé dítě na klínu. Obměkčen jsa tím di-
vadlem, pojdu tiše k té mladé matce a slyším ji říci:

„Kdybys zůstal u nás, milý synáčku, jak milostně by napínala luk
ruka tvá! Ramenem silným uchvátil bys nedvěda zůřivého a ty
by předstihl na vrchu hory losa³ nejrychlejšího během svým. Bílý
hranostaji⁴ skalní, tak brzy ušlý do krajiny duší! Jak tam uživíš
¹³⁴ se? | Není tam otce tvého, an by krmil tě od lovu; bude ti zima
a žádný duch nedá kůže tobě, abys se přikryl. Ó, musím já se
snažiti, bych k tobě přišla zpívati tobě písní a prsu podávati
tobě.“ —

Po této modlitbě, obyčejné na poušti, ta matka mladá zpívala

hlasem třesavým, kolébala děcko na klínu, skrápěla rty jeho mlé-
kem mateřským a vynakládala na mrtvého všecku tu péči, která
mívá se o živé.

Žena ta chtěla sušiti tělo dítěte svého na větvovi stromu podle
zvyku Indův, by potom do hrobu otcův vnesla je. Počala tudíž ten
obřad⁵ laskavý a nábožný: svlekla dítě své a dmychavši za chvíli
do ústek jeho, pravila: „Duše dětátka⁶ mého, dušinko spanilá,
otec tvůj stvořil tebe na rtou mých pocelováním⁷: ach, mé rty
nemají moci dáti tobě zrození druhé!“ — Potom odkryvši prsy své,
¹³⁵ přitiskla k nim posledníkrát ty ostatky studené, | kteréž byly by
obživly od teploty srdce mateřského, leč že Bůh zanechal sobě
dchnutí, co uděluje života.

Vstanouc hledá očima na poušti, okrášené ode záře jitřní, stro-
mu, na jehož větví zavěsila by syna svého. Vyvolila javor červeně
kvetoucí, obvěšený apiovým^a věncovím, jenž vydychovalo zápachy
nejsladší. Jednou rukou sehnouc větví spodní, druhou položí tam
dítě své. Vráti se vzhůru vypuštěná ratolest, vznesouc s sebou ty
svlečky^b nevinu, ukryté v lístí vonném. Ó jaktě tklivý ten obyčej
indický! Ve svém hrobu povětrném ta těla proniknutá podstatou
nadpovětrnou, obalená do věníků^c zelena a květu, ocerstvená od
rosy, balšámovaná dchem větrníků, kolébaná od nich na též větvi,
na které slavík vystavil hnízdo své a slyšeti dává žalobný zpěv svůj;
ta těla tak vystavená ztracují všelikou ohydnost hrobu. Jestliž to
¹³⁶ obal některé dívky mladé, jež pověsila | milencova ruka na dřevo
smrti, jsou-li to ostatky dítěte, kteréž matka položila do příbytku
písklátek, půvab ten zdvojí se; strome americký, an nesa
mrtviny na větvovi svém, oddaluješ od bytů lidských a blížíš
působí obytu božského, odpočíval jsem u vytržení pod stínem
tvým! Výtečný⁸ obraz tvůj ukazoval mi strom ctnosti! Jeho kořání
roste v prachu světa tohoto; vrchol tratí se ve hvězdné obloze
a ratolesti jeho jsou stupně jediné, po kterých člověku, putujícimu
na této spouště,^d udá se vstoupati od země k nebi.

Nyní matka, položivši dítě své na strom, vytrhla sobě kadeř
vlasů a pověsila ji mezi lupení, an zatím dech jitřenky⁹ kolébal
v posledním spaní dětátka, kteréž ruka matčina mnohdykrát uspá-
vala tu samu chvíli na kolébce mechové. V tom okamžení jdu přímo
ku ženě, a vloživ jí na hlavu ruce své, vydám třikrát hlas bolesti.
¹³⁷ Potom, ne|mluvíce ničeho, vzali jsme každý větvičku a odháněli
hmyz bzející vůkol těla dětského. Ale varováno se odehnati holu-
bici, jejíž hnízdo bylo nablízce a která přilétala uškubovat vlasů
dětských, chtějíc ustlati měkčeji mladým svým. Indiánka pravila
jí: „Holubičko, nejsi-li duše synáčka mého, ana uletěla, jsi bezpo-

chyby máte, hledající, zeč by upravila kolébku. Vezmi těch vlasů, jichžto já mýti nebudu více u vodě Eskviny; e vezmi, ustel holoubátkům; kyž velký duch je zachová tobě!“

Zatím matka plakala radostí, vidouc vřidnost cizozemce. To kdy konáme, přijde mladeček¹⁰ a dí: „Dcera Selutina, sejmi dítě naše, nezůstaneme tu déle, odejdeme s prvním sluncem.“ Jemuž já: „Brachu,“ pravím, „přeji ti modrého nebe, mnoho srn, bobrového pláště a naděje; nejsi tedy z té pouště?“ — „Nejsem,“ odpověděl,¹³⁸ „my jsme vystěhovanci a jdeme | hledat domova jiného.“ — To pověděv bojovník, sklopil hlavu k prsím a koncem luku svého srážel hlavičky kvítkům. Vida, že slzy budou pod příběhem tím, i mlčel jsem. Žena sňavši syna se stromu, dala ho nésti manželu. To dvě mladých pohlédalo na dítě a usmívali se; bylo to, jako by plakali. I dím: „Dovolíte-li, abych vám rozžehl světlo noci té?“ — „Nemáme žádné katrče,“ odpověděl bojovník; „chcete-li s námi, budem noclehovati u spádu.“ „Velmi rád,“ řekl jsem a šli jsme pospolu.

Přijdeme brzy na zábřeh spádu, an ohlašoval se jakotem hrozným. Působí jej řeka Niagara, jenž pochází z jezera Erié a uvrhuje se do jezera Ontaria. Přímá výsost jeho obsahuje 144 střeveců. Od jezera Erié až k Sautu^f řeka potíká, stálým padajíc srážem, a u samého spádu ne tak řekou jest jako mořem, jehož proudy¹³⁹ davem trou se v rozšklebený otvor¹¹ propasti. Spád | dělí se ve dvě ramena a zkřivuje se v podkovu. Mezi dvěma spády podává se ostrov, podemlený vespod, an se vším stromovím visí nad směsí vod. Spousta řeky, srážejíc se na poledne, oblé se¹² u válec ohromný, pak se šíří co prostěradlo sněžné a pstrě¹³ se na slunci všelikými barvami. Část k východu padající sstoupá do mrákoty strašlivé; řekl by ramenem je býti potopy. Duhy obloučné kříží se nad propastí; vody, tepouce skálu otrásanou, obrážejí se pěnavými víry, jenžto vynikají nad lesy jako dým zanícení šířého. Boroví, ořeší plané, skalí tesané v podoby strašidel ozdobují tu scénu¹⁴. Orlové, při-tažení proudem větrů, snášejí se kolujíc na svrček hlubiny a karkajové, zavěšujíc se ohonem dlouhým na konec sehnutých větví, lapají v propasti mrtviny nedvědů a losů. |

¹⁴⁰ Zatím kdy s potěchou, pomíšenou se strachem, spatřuji to divadlo, Indička s manželem svým oddálí se ode mne. Hledám jich, vstoupaje proti řece nade spád, a naleznu je v místě hodném k jejich žalosti: leželi na trávě se starci, u člověčích kostí, zaobalených ve zvířecí kože. Užaslý vším, co viděl jsem za několika hodin, sednu k té ženě, řka jí: „Což to, sestro?“ — I praví mi: „Bratře, to jest země vlasti; toto jsou kosti otcův našich, jenž nás provázají

do samotiny.“ „A kterak,“ dí m já, „přivedeni jste do takého neštěstí?“ — Dcera Selutina odpověděla: „My jsme ostatkové Natchezů. Po té velké porážce, kterou Francouzi potřeli národ náš na pomstu bratrů svých, bratři naši, jenž utekli vítězů, nalezli útočiště u Šikasů, sousedů našich. Tam jsme pobýli drahný čas v pokoji; ale před sedmi měsíci bělochové¹⁵ virginičtí uvázali se¹⁴¹ v země naše, pravíce, | dány je býti jim od jednoho krále evropejského. Pozdvihli jsme oči k nebi, a pojavše popele otcův svých, dali se jinou cestou pouště. Porodila jsem v tažení, a byvši zkaženo mléko mé od žalosti, otrávil mé dítě.“ To řkouc, utírala si oči vlasami; i zplakal jsem těž.

Potom dí m brzo: „Sestro má, velebme ducha velikého, vše se koná dle vůle jeho; bídnicí nebudou bídnymi vždycky a jestiť místo, kdež nebudou plakati více. Kdybych se nebal míti jazyk lehký, jako jest bělochům, tázal bych se tě, slyšela-li kdy o Šaktovi Natchezu?“ Tu Indička pohlednouc na mne, praví: „Kdož ti pověděl o Šaktovi Natchezu?“ I dí m: „Tenť jest mudřec!“ — Načež Indička: „Vypravím,“ dí, „tobě, co mi vědomo, protože jsi odháněl mouchy od těla syna mého a že jsi mluvil dobře o duchu velikém. Jsem dceř¹⁶ dcery Renéovy, jež Šakta přijal za svého. Šakta, an stal se křesťanem, a René, děd můj, zahynuli v bitvě.“

„Člověk vždycky kráčí od jedné bolesti do druhé,“ pravím skloně se. „Mohla bys mi tedy zprávu dáti i o otci Aubrym?“ — „Ten nebyl šťastnější nad Šaktu,“ vece Indička. „Slyšeli jsme, že Širokové, nepřátelé Francouzů, projnikli až do osady, jsouce tam vedeni zvonečkem, na který se zvonilo ku přispění pocestným. Otec Aubry uchrániti mohl se; ale nechtěl opustiti dítek svých v neštěstí a zůstal při nich, zudatňuje mysl jich ke smrti příkladem svým. Upálen jest s trápením velikým; nemohli odeň vymučiti slova proti Bohu a vlasti jeho. Neustal celé umučení své modliti se za katany a jeviti outřpnost nad ostatními oběťmi vůkol sebe. —

Několik let po návratu¹⁷ Šakta, uslyšev o neštěstí pěstouna modlitby, šel sebrat popele jeho i Ataly své. Prošed poušť, stavil se na místě, kde byla osada; ale ledvaže poznal ji. Jezero vylilo se a pustina stala se bahništěm neschodným. Most přirozený obořiv se zasul hrob Atalin i s hájem smrti.

Šakta dlouho bloudil v těch místech: navštívil jeskyni poustenníka, již našel plnou trní a malinová, v kterém laň pájela koloucha svého; posadil se na skálu stráže mrtvé, kdež neviděl ničeho kromě několika pér upadlých ptáku letícímu tudy. Zatím kdy plakal potichu, přileza krotký had misionářův, otočí se mu vůkol nohy. Pohlazoval a zahřívaltě v záňadrí svém toho přítele starého, an

143 sám jediný pozůstal v tom zbořeništi. Hle|dav darmo hrobu poustenníkova a snaživ se marně odkrýti Atalin, jal se odcházeti z toho místa, ana tu vyběhši z jeskyně laňka, skáče před ním ku kříži osady velkému, kdežto stanula. Kříž odpolu vodou okroužen byl; dřevo jeho mechovaté a zpukřelé a pták z pouště kolébal se rád na tom starém pni. Šakta soudil, že laň vděčná uvedla jej ku hrobu hospodáře svého. Podryv kámen u kříže, našel ostatky muže a ženy. Nepochyboval, že to byly kosti kněze a panny, jež tu pochovali rozptýlení osadníci. Vyňav je z země a zaobaliv nedvědími kožemi, vrátil se pouští zpět, nesa zbytky vzácné, jež chřestily mu na plecech jako toul smrti. V noci položil je sobě pod hlavu a měl sny o lásce a ctnosti. Tak obřemeněný přišel k Natchezům. Cizozemče, tuto viděti tobě kosti ty s kostmi Šakty samého!“

To když vypověděla Indička, vstav já pojdu k těm ostatkům svatým, a vrhna se k nim, zůstanu leže za chvíli v tichosti; potom kvapě od nich krokem velikým, volám hlasitě: „Tak pochází na světě, vše co dobrého, ctnostného a tklivého¹⁸ bylo! Človče, tys mjíející sen, zdání bolestné, jehož životem neštěstí, bytností smutek ducha a věčný zármutek myslí!“ |

144 Tyto myšlénky přemítány jsou u mne celou noc na zábřehu spádu, na nějž jsem se díval při měsíci. Ráno na úsvitě hostitelé moji opustili mne, tihnouce dále pustinou. Mladí bojovníci předcházeli, manželky zavíraly tažení; onino ostatky svaté, tyto novorozené své nesouce. Starcové kráčeli zdlouha uprostřed mezi předky a potomky svými, mezi těmi, jichž nebylo více, a mezi těmi, jichž nebylo dosavad, mezi památkou a nadějí, mezi vlastní ztracenou a vlastní budoucí. Ó, co za slzy zkormucují samotinu, kdy se tak opouští země otcovská a kdy viděti s vrchu hory vyhnanství posledníkrate ten krůvek, pod kterým člověk kojen byl, a ten potok u chaloupky, tekoucí truchlivě pustou krajinou vlasti!

Indové nešťastní, jež viděl jsem blouditi v poustách Nového světa s popelem otcův vašich! Vy, jež chovali jste mne hostinsky v bídě své, já bych nemohl dnes tolika učiniti vám, nebo bloudím jako vy, jsa hříčkou lidem a méně šťastným vyhnancem, že nemám s sebou kostí otců svých.